

Analysis of Socio-economic Factors Affecting Poverty and Health Inequalities During the Years 2011-2015

Ayoub Eslamian¹, Marzieh Takaffoli², Mir
Taher Musavi³, Maliheh Arshi⁴

Introduction: Currently social problems are among the most important issues in Iran that have been occupying the minds of experts and academics. The consequences of social problems would affect individuals and society and can even threaten social security. In this regard, in 2012 the Second National Conference of Social Problems was held by the Iranian Sociological Association. It had accepted 650 abstracts of articles, that 93 of them were published in 9-volumes. Therefore, the aim of this study was to analyse these published articles in various dimensions.

Method: The present study is systematic review and it is an analysis of the selected and published articles of the Second National Conference of Social Problems. The study population consisted of a collection of 9-volume articles published by the Iranian Sociological Association and Agah Publica-

1. Ph.D. Student in Social work
2. Ph.D. Student in Social work, <marzieh.takaffoli@gmail.com>
3. Ph.D. in Sociology
4. Ph.D in Social Work

ایوب اسلامیان^{۱*}، مرضیه تکفلی^{۲*}، میر طاهر
موسوی^{۳***}، ملیحه ارشی^{۴***}

مقدمه: آسیب‌های اجتماعی از جمله مهم‌ترین موضوعات مطرح حال حاضر ایران هستند که ذهن متخصصان و دانشگاهیان را به خود مشغول کرده‌اند. پیامدهای آسیب‌های اجتماعی گریبان‌گیر افراد و آحاد جامعه می‌شوند و حتی می‌توانند منجر به تهدید امنیت اجتماعی شوند. عطف به این نگرانی، در سال ۱۳۹۱ دومین همایش آسیب‌های اجتماعی از جانب انجمن جامعه‌شناسی، با پذیرش ۶۵۰ چکیده مقاله برگزار شد که از این میان، ۹۳ مقاله در ۹ جلد به چاپ رسیدند. لذا بررسی و ارزیابی مقالات چاپ‌شده در ابعاد مختلف هدف مطالعه پیش رو است.

روش: مطالعه پیش رو از نوع مرور نظام‌مند و در واقع تحلیلی بر مقالات برگزیده و چاپ‌شده دومین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی در ایران است. جامعه آماری پژوهش مجموعه ۹ جلدی مقالات چاپ توسط انجمن جامعه‌شناسی ایران و انتشارات آگاه است که به شیوه تمام‌شماری تمامی ۹۳ مقاله مورد

* دانشجوی دکتری مددکاری اجتماعی، دانشگاه علوم

بهزیستی و توان‌بخشی، تهران، ایران.

** دانشجوی دکتری مددکاری اجتماعی، دانشگاه

علوم بهزیستی و توان‌بخشی، تهران، ایران (نویسنده

مسئول) / <marzieh.takaffoli@gmail.com>

*** دکتری جامعه‌شناسی، مرکز تحقیقات مدیریت رفاه

اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی، تهران، ایران.

*** دکتری مددکاری اجتماعی، دانشگاه علوم

بهزیستی و توان‌بخشی، تهران، ایران.

tions. In this study all of the 93 articles were evaluated. Articles were categorized and analyzed in several aspects and the final analysis was presented through aggregation of information.

Findings: In this study all of the articles were analyzed accurately according to factors such as the contribution of female authors; academic degree; specialties and academic fields; organizational affiliation of authors; financial support of organizations and universities; research units; geographic distribution of the study population; research methods; studied problems; used dominant theories; the protective and risk factors of social problems and finally the presented solutions for each category of problems. For example, findings show that sociology and social pathology were the most frequent (more than one third) among the disciplines. Only three articles were from research projects supported by organizations or universities, and the majority of studies (more than one third) selected Tehran as their geographic region.

Discussion: The results of this study, while confirming the presence of numerous experts, show the minimum participation of some experts such as physicians, social workers and wel-

ارزیابی قرار گرفته‌اند. در این بررسی مطالعات از چندین نظر طبقه‌بندی شدند و از طریق تجمیع اطلاعات ارائه شده، تحلیل و تبیین‌هایی ارائه شده است.

یافته‌ها: در این پژوهش تمامی مقالات از نظر سهم نویسندگان زن، مقطع تحصیلی، تخصصها و رشته‌های دانشگاهی، وابستگی سازمانی نویسندگان مقالات، میزان حمایت مالی دانشگاهی و سازمانی از مقالات، واحدهای مورد مطالعه در پژوهشها، توزیع جغرافیایی جامعه مورد مطالعه، روشهای تحقیق، تنوع و سهم هرکدام از آسیبهایی مورد مطالعه، دیدگاه نظری غالب بر پژوهشها، عوامل محافظت‌کننده و عوامل خطر ساز و در نهایت راهکارهای ارائه شده برای هرکدام از آسیبهها، طبقه‌بندی شده‌اند. برای مثال یافته‌ها نشان می‌دهند که رشته‌های جامعه‌شناسی و آسیب‌شناسی اجتماعی بیشترین فراوانی (بیش از یک سوم) را در میان رشته‌ها دارا بودند. تنها سه مقاله برگرفته از طرحهای پژوهشی بودند که از حمایت مالی سازمانها یا دانشگاهها برخوردار بوده‌اند و همچنین اکثریت مطالعات (بیش از یک سوم)، شهر تهران را به‌عنوان منطقه جغرافیایی مورد پژوهش خود انتخاب کرده بودند.

بحث: نتایج این پژوهش ضمن تأیید حضور متخصصان متعدد، حضور برخی از متخصصان نظیر پزشکان، مددکاران اجتماعی و متخصصان حوزه رفاه و ... را کم‌رنگ نشان می‌دهد و با توجه به سطح ملی همایش انتظار می‌رفت توزیع عادلانه‌تری از مناطق جغرافیایی مورد مطالعه را شاهد باشیم. حضور قابل توجه دانشگاهیان در همایش (بیش از دو سوم) را می‌توان از نکات قوت همایش دانست.

fare professionals. Considering the national level of the conference, it was expected to see a fair distribution of the geographical distribution of the study population. The significant presence of academics at the conference (more than two third) can be considered as a strong point of the conference. The methodology of studies can be criticized, the major part of the studies applied quantitative method (about three quarters). However, due to the nature of social problems, as well as the multiplicity and being multidimensional in this area, qualitative studies can reveal subjective and the deeper dimensions of the issues. Used theories are to a large extent repetition of the same classical views. Finally, many of the problems and social issues, such as the tendency to single life, common in law partner (white marriages) extramarital affair, youth issues, degree orientation, white collar offenses, street violence, the consequences of imprisonment, and so on were not considered in studies.

Keywords: Secondary analysis, Social problems, the Second national conference of social problems of Iran.

موضوع روش‌شناسی مطالعات بیش از همه جای نقد دارد و بخش عمده مطالعات از نوع کمی (قریب به سه چهارم) هستند. این در حالی است که با توجه به ماهیت آسیبهای اجتماعی و همچنین چندلایگی و چندجانبه بودن این حوزه، مطالعات کیفی می‌توانند ابعاد ذهنی و عمیق‌تری از مسائل را آشکار سازند. نظریات مورد استفاده تا حد زیادی تکرار همان نظریات کلاسیک هستند و در نهایت جای خالی بسیاری از آسیبها و مسائل اجتماعی، همچون تمایل به زندگی مجردی، ازدواج سفید، روابط خارج از چارچوب زندگی زناشویی، مسائل جوانان، مدرک‌گرایی، جرائم بقه‌سفید، نزاع و خشونت‌های خیابانی، پیامدهای ناشی از زندان و ... در تحقیقات قابل مشاهده است.

کلیدواژه‌ها: آسیب اجتماعی، مرور نظام‌مند، مسائل اجتماعی، همایش ملی آسیبهای اجتماعی در ایران

تاریخ دریافت: ۹۶/۶/۲۳

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱/۱۹

مقدمه

تعریف مسئله اجتماعی و آسیبهای اجتماعی خود مسئله‌ای است که به سادگی نمی‌توان در چند جمله خلاصه کرد. باین‌حال در یک برداشت کلی از مفهوم مسئله اجتماعی می‌توان گفت که آشفتگیهای ناخواسته و اجتناب‌ناپذیر در جامعه، قربانی شدن مردم بر اثر محرومیت‌های تحمیلی از سوی نهادهای اجتماعی، بیماریهای قابل درمانِ درمان‌نشده، اعمال خشونتی که از نظر اجتماعی نارواست و ... برداشت عامی از مسائل اجتماعی است که چندان از مفهوم تکنیکی که جامعه‌شناسان به کار می‌برند، دور نیست (مرتین^۱، ۱۳۸۵، به نقل از حیدری و نصیری، ۱۳۹۴).

طبق تعریف ارل رابینگتن^۲ و مارتین واینبرگ^۳ (۱۳۹۲) آسیب اجتماعی وضعیت اظهارشده‌ای است که با ارزشهای شمار مهمی از مردم مغایرت دارد و معتقدند باید برای تغییر آن وضعیت اقدام کرد. لوزیک^۴ (۱۳۸۳) نیز مسئله اجتماعی را واجد چند ویژگی می‌داند: (۱) نشان‌دهنده چیزی اشتباه است، (۲) دشوار و جدی بودن، (۳) همیشه در تصور آن یک مقدار خوش‌بینی وجود دارد که می‌شود آن وضعیت را تغییر داد و (۴) این اعتقاد وجود داشته باشد که باید تغییر کند و تغییر آن منطقی است.

آسیبهای اجتماعی و روند فزاینده آن وضعیت نگران‌کننده‌ای را در کشور ایجاد کرده است. گرچه آمارهای دقیقی از همه آسیبهای اجتماعی در دست نیست اما همین آمارها و تخمینهای موجود، از جدی بودن مسئله حکایت دارد که به برخی از آنها اشاره می‌شود. بنابر آمار رسمی سازمان ثبت احوال کشور نسبت ازدواج به طلاق در سال ۱۳۹۴، ۴/۲؛ یعنی به ازای هر ۴/۲ ازدواج یک طلاق در کشور اتفاق می‌افتد به این ترتیب که در برابر ۵۳۵۶۷۰

1. Merton
2. Earl Rubington
3. Martin S. Weinberg
4. Loseke

ازدواج، ۱۳۵۶۶۷ مورد طلاق در کشور ثبت شده است (سازمان ثبت احوال کشور، ۱۳۹۴). در مورد مسئله اعتیاد برآوردها متفاوت است و از ۱/۲ میلیون (نارنجیها و همکاران، ۱۳۸۴) تا ۶ میلیون (سیام، ۱۳۸۵) مصرف‌کننده در کشور تخمین زده می‌شود. جدیدترین شیوع‌شناسی اعتیاد کشور که توسط پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی به سفارش ستاد مبارزه با مواد مخدر کشور انجام شد (۱۳۹۱) نیز حاکی از تغییراتی در تعداد افراد مصرف‌کننده و نوع مصرف مواد در کشور است. نتایج این شیوع‌شناسی که به صورت رسمی توسط سایت ستاد مبارزه با مواد مخدر کشور^۱ در دسترس قرار گرفت نشان می‌دهد به‌طور کلی ۴ میلیون و ۴۰۰ هزار نفر از جمعیت ۱۵ تا ۶۴ سال کشور یکبار تجربه مصرف مواد مخدر را داشته‌اند که از این تعداد ۲ میلیون و ۸۰۸ هزار نفر مصرف‌کننده مستمر مواد هستند و این اعداد با واقعیت فاصله زیادی ندارد. برای اولین بار حشیش و گل در رده دوم مواد مصرفی در مصرف‌کنندگان مستمر قرار گرفتند که بیشتر توسط مردان جوان و مجرد مصرف می‌شوند (روزنامه آفتاب یزد، به نقل از مدیرکل تحقیقات و آموزش ستاد مبارزه با مواد مخدر و معاون پیشگیری و درمان اعتیاد سازمان بهزیستی کشور، ۱۷ تیر ۱۳۹۶).

سن آسیبها در کشور پایین آمده، به‌گونه‌ای که براساس نتایج مطالعه رشید (۱۳۹۴) بر روی ۱۰۲۲ دانش‌آموز تهرانی ۳۳/۹ درصد از پسران ۱۵-۱۸ ساله رابطه جنسی تمایلی داشته‌اند؛ این رقم برای دختران در همین سن ۲۷ درصد است. ۵۴ درصد از پسرها و ۵۰ درصد از دختران تجربه مصرف قلیان داشته‌اند. مصرف سیگار به ترتیب ۳۸/۵ و ۳۲ درصد برای پسران و دختران نوجوان است و اقدام به خودکشی با ۹/۱ درصد برای پسران و ۱۰/۱ درصد برای دختران و به همین ترتیب رابطه جنسی اجباری با ۱۷/۱ و ۱۲/۶ درصد در وضعیت نگران‌کننده‌ای است.

اطلاعات چندانی از میزان بی‌وفایی زناشویی در کشور در دست نیست اما برخی

1. <http://www.dchq.ir>

تحقیقات، اشاراتی به این مسئله دارند. به عنوان مثال بیشترین آمار قربانیان قتل‌های خانوادگی با حدود ۳۰ درصد به زنان اختصاص دارد که دلیل رابطه نامشروع و سوءظن توسط شوهران خود به قتل می‌رسند. از طرفی دیگر قربانی ۲۲ درصد از قتل‌ها مردان هستند که به دست همسر خود به قتل می‌رسند که در ۴۰ درصد این موارد زن با همدستی معشوق خود، آنها را به قتل می‌رسانند (کلهر، ۱۳۸۶، به نقل از فتحی، ۱۳۹۱). نتایج پژوهش کشاورز آقامحمدی (۱۳۸۷) هم در ۱۵ استان کشور انجام شده است نشان می‌دهد ۶۷ درصد مربوط به قتل زنان است که به دلیل خیانت و سوءظن توسط همسران خود به قتل می‌رسند (کلهر، ۱۳۸۶، به نقل از فتحی، ۱۳۹۱).

از طرفی شواهد و گزارش‌های موجود بیانگر حجم بالای پرونده‌های قضائی در کشور است. در همین ارتباط با توجه به این‌که آمار منتشرشده‌ای از تعداد پرونده‌های قضائی و زندانیان کشور در دسترس عموم نیست و یا انتشار آن در چنین مقاله‌ای امکان‌پذیر نیست لذا ناگزیر باید به آمار شفاهی که توسط مراجع قابل اعتماد و مرتبط رجوع کرد. در این میان حمید شهریاری معاون آمار و فناوری قوه قضائیه در یک نشست خبری (به نقل از روزنامه وقایع التفاقیه، ۱۳۹۵) اعلام کرد: در سال ۱۳۹۴ بالغ بر ۱۱ میلیون و ۵۰۰ هزار پرونده تکراری در گردش در واحدهای قضایی کل کشور وارد شده است که از این تعداد حدود ۵ میلیون و ۶۱۲ هزار پرونده غیرتکراری (یکتا) بوده است. در خصوص تعداد زندانیان کشور وضعیت چندان بهتر نیست؛ بر اساس ارقام مشابهی که به صورت شفاهی توسط وزیر کشور در خردادماه ۱۳۹۴ جهت گزارش آسیب‌های اجتماعی در مجلس ارائه شد، سالانه ۶۰۰ هزار نفر روانه زندانها می‌شوند که از این تعداد، ۲۰۰ هزار نفر در زندانها باقی می‌مانند (روزنامه ایران، ۱۳۹۵). به این ترتیب تعداد قابل توجهی از جمعیت کشور درگیر پرونده‌های قضائی و همچنین زندان هستند.

همه این آمار و ارقام در کنار ایجاد و گسترش صور نوین مسائل و آسیب‌های اجتماعی

همچون باهم‌باشی، گسترش خودزنی در دبیرستانهای دخترانه، خودکشی دانش‌آموزان، مصرف بی‌رویه الکل، حاشیه‌نشینی، اسکان در گورستان و... حکایت از گستردگی مسائل و آسیبهای اجتماعی در کشور دارد و ضرورت توجه و شیوع‌شناسی، شناسایی دلایل ایجاد و تشدیدکننده و راههای کنترل و کاهش آسیبهای اجتماعی را نشان می‌دهد.

در چنین وضعیتی متخصصان علوم اجتماعی از جامعه‌شناسی گرفته تا مددکاری اجتماعی در کنار سایر گرایشهای علوم انسانی درصدد دست‌یابی به درکی درست و علمی از آسیبهای اجتماعی کشور برمی‌آیند. در این راستا نخستین همایش ملی آسیبهای اجتماعی در سال ۱۳۸۱ به همت ریاست وقت انجمن، شادروان دکتر محمد عبداللهی برگزار و مجموعه مقالات همایش در شش جلد منتشر شد. در ادامه این روند از سال ۱۳۹۰ برنامه‌ریزی برای برگزاری دومین همایش تخصصی و جامع در خصوص آسیبهای اجتماعی صورت گرفت و محورهای اصلی جهت اخذ مقالات معرفی شدند: دستاوردهای نظری بومی درباره آسیبهای اجتماعی؛ سبب‌شناسی آسیبهای اجتماعی؛ وضعیت موجود و آثار و پیامدهای آن؛ روند تغییرات و تحولات آسیبهای اجتماعی در دهه اخیر و دورنمای آن؛ سیاستها، برنامه‌ها و نظام مدیریت آسیبهای اجتماعی؛ و راههای پیشگیری، مداخله، کنترل و کاهش آسیبهای اجتماعی. با توجه به استقبال صورت گرفته، بیش از ۶۵۰ چکیده مقاله به دبیرخانه ارسال و در نهایت ۴۷۰ چکیده در قالب ۲۱ فصل به صورت کتاب چکیده مقالات همایش در زمستان ۱۳۹۰ ارائه شد. زمان برگزاری همایش ابتدا دوم و سوم اسفندماه سال ۱۳۹۰ پیش‌بینی شده بود که محقق نگردید و مجدداً در هشتم و نهم خرداد ۱۳۹۱ برگزاری منتفی و در نهایت به همت انجمن جامعه‌شناسی ایران در زمستان ۱۳۹۱ به صورت محدودتری برگزار گردید. بعدتر مجموعه مقالات منتخب هیئت داوران در قالب ۹ جلد توسط انتشارات آگاه، با این عناوین به چاپ رسیدند: آسیبهای اجتماعی ایران؛ آسیبهای کودکان، نوجوانان و جوانان؛ اعتیاد به مواد مخدر و خودکشی؛ کج‌روی، بزه‌کاری و انحرافهای اجتماعی؛ بحران هویت و

آنومی؛ جرم، جنایت و وندالیسم؛ آسیبهای اجتماعی ناشی از حاشیه‌نشینی، روابط همسایگی و آپارتمان‌نشینی؛ مسائل و مشکلات اجتماعی؛ و آسیبهای اجتماعی-اقتصادی.

حال با توجه به ضرورت بحث آسیبهای اجتماعی در ایران و اهمیت این مسئله در مناسبات علمی کشور، تحلیل و ارزیابی مطالعات و دیدگاههای محققان از شرایط و تغییرات موجود در جامعه در یک تحلیل ثانویه بسیار حائز اهمیت است. در واقع ارزشیابی، به‌کارگیری روشهای جستجو و قضاوت برای تعیین ارزش، کیفیت، سودمندی و اثربخشی یک برنامه یا یک سازمان است (فیتزپاتریک^۱ و همکاران، ۲۰۰۴). مهم‌ترین برون‌داد ارزشیابی ارائه پیشنهادها یا دستورالعملهایی است که برای بهبود کیفیت و تصمیم‌گیری به کار می‌رود (میرزا محمدی و فولادی، ۱۳۷۹، به نقل از صابریان و همکاران، ۱۳۸۲). از طرف دیگر، نویسندگان زمانی از تحلیل ثانویه داده‌های موجود استفاده می‌کنند که می‌خواهند مزایایی فراتر از تحلیل‌های اولیه و اصلی به دست آورند؛ بر مجموعه داده‌های اولیه (یا زیرمجموعه‌هایی از آن) تحلیل‌هایی بیشتری ارائه دهند؛ رویکرد یا تمرکز مفهومی جدیدی بر مسائل پژوهشی اولیه به دست آورند؛ توصیفی از رفتار و گرایش‌های افراد، جوامع، گروه‌ها یا سازمانها در طول زمان ارائه دهند؛ مواد آموزشی فراهم سازند؛ و یا روش‌شناسی را توسعه دهند (لانگ-سانتهال^۲ و همکاران، ۲۰۱۱).

لذا در این پژوهش کلیه مقالات برگزیده‌شده که در ۹ جلد به چاپ رسیده‌اند، از ابعاد مختلف نظیر تخصص نویسندگان، موضوع موردبررسی، روش تحقیق بکار گرفته شده، نظریات تبیین‌کننده، راهکارهای پیشنهادی و عوامل و متغیرهای موردبررسی مورد تحلیل قرار گرفتند. در واقع سؤالاتی که محققان در این تحلیل به دنبال آن هستند شامل این موارد است؟

-
1. Fitzpatrick
 2. Long-Sutthall

۱. زنان چه سهمی از ارائه‌دهندگان مقالات را در بردارند؟
۲. سهم هریک از مقاطع تحصیلی در میان ارائه‌دهندگان مقالات چقدر است؟
۳. چه تخصصها و رشته‌های دانشگاهی بیشترین سهم را در میان ارائه‌دهندگان مقالات به خود اختصاص داده‌اند؟
۴. دانشگاهها و سایر نهادهای پژوهشی و اجرایی چه سهمی از وابستگی نویسندگان مقالات را در بردارند؟
۵. چه بخشی از مقالات برگرفته‌شده از طرحهای پژوهشی می‌باشند که با حمایت مالی سازمانها و دانشگاهها اجرا شده‌اند؟
۶. نویسندگان مقالات چه واحدهای مطالعه‌ای را جهت پژوهش خود برگزیده‌اند؟
۷. جامعه مورد مطالعه مقالات برگزیده‌شده از چه توزیع جغرافیایی برخوردار هستند؟
۸. پژوهشگران از چه روشهای تحقیقی جهت پژوهش خود استفاده کردند؟
۹. چه آسیبهایی در مقالات برگزیده‌شده مورد توجه و بررسی قرار گرفته‌اند؟
۱۰. در تبیین آسیبهایی که نویسندگان مقالات به آنها پرداخته‌اند از چه نظریاتی بهره برده‌اند؟
۱۱. چه راهکارهای خرد، میانه و ساختاری (کلان) توسط نویسندگان مقالات در حوزه آسیبهای مورد بررسی پیشنهاد شده‌اند؟
۱۲. در مقالات برگزیده‌شده در هر یک از آسیبهای بررسی‌شده، پژوهشگران به چه عوامل خطر ساز و تشدید کننده و همچنین عوامل محافظت کننده و پیشگیرنده رسیده‌اند؟

روش

پژوهش حاضر از نوع مطالعات توصیفی است که با توجه به روش اجرا، مطالعه مرور نظام‌مند یا سیستماتیک^۱ که نوعی مطالعه و تحلیل ثانویه مطالعات پیشین است، تلقی

1. systematic review

می‌گردد. مرور نظام‌مند جست‌وجوی ساخت‌یافته‌ای است که بر اساس قوانین و اصول از پیش تعیین شده انجام می‌شود. به این ترتیب این مقاله، مروری بر مقالات برگزیده و چاپ شده دومین همایش ملی آسیبهای اجتماعی در ایران است. جامعه آماری پژوهش مجموعه ۹ جلدی مقالات چاپ شده توسط انجمن جامعه‌شناسی ایران و انتشارات آگاه است که جلد یک (آسیبهای اجتماعی خانواده) شامل ۱۴ مقاله، جلد دو (آسیبهای کودکان، نوجوانان و جوانان) شامل ۱۰ مقاله، جلد سه (اعتیاد به مواد مخدر و خودکشی) شامل ۹ مقاله، جلد چهار (کج‌روی، بزهکاری و انحرافات اجتماعی) شامل ۱۱ مقاله، جلد پنج (بحران هویت و آنومی) شامل ۹ مقاله، جلد شش (جرم، جنایت و نندالیسم) شامل ۱۰ مقاله، جلد هفت (آسیبهای اجتماعی ناشی از حاشیه‌نشینی، روابط همسایگی و آپارتمان‌نشینی) شامل ۹ مقاله، جلد هشت (مسائل و مشکلات اجتماعی ایران) شامل ۱۰ مقاله و جلد نه (آسیبهای اجتماعی-اقتصادی) شامل ۱۱ مقاله بوده است. تمامی این ۹۳ مقاله به شیوه تمام‌شماری مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند. لازم به ذکر است این تعداد مقاله از بین ۶۵۰ چکیده و ۲۸۰ مقاله کامل ارسال شده انتخاب شده‌اند. در این بررسی مطالعات از چندین نظر طبقه‌بندی شدند و از طریق تجمیع اطلاعات ارائه شده، تحلیل و تبیین‌هایی ارائه شد. مشخصات تمامی ۹۳ مقاله در ضمیمه شماره (۱) آمده است.

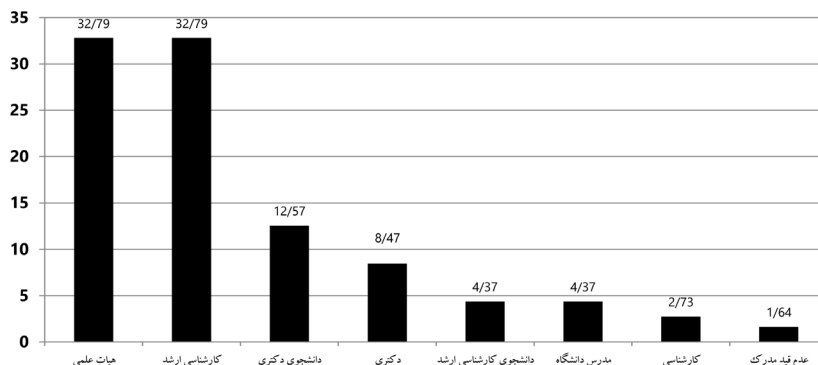
یافته‌ها

در این مجموعه ۹ جلدی، در کل ۹۳ مقاله ارائه شده بود که این مقالات توسط ۱۸۳ نویسنده نوشته شده‌اند. لذا با توجه به سؤالات تحقیق، یافته‌های پژوهش که توصیفی هستند، در این قسمت ارائه می‌شوند:

الف - سهم زنان از مقالات: از میان ۱۸۳ نویسنده مجموعه مقالات، زنان ۳۱/۱۴ درصد نویسندگان مقالات را تشکیل می‌دادند.

ب- مقاطع تحصیلی ارائه‌دهندگان مقالات: همان‌طور که در نمودار شماره (۱) آمده است، بیشتر سهم را اعضای هیئت‌علمی و فارغ‌التحصیلان مقطع کارشناسی ارشد به یک اندازه (۳۲/۷۹ درصد) دارند. البته لازم به ذکر است که با توجه به اینکه بخش قابل‌توجهی از نویسندگان بدون قید مدرک خود، صرفاً از عنوان «عضو هیئت‌علمی» دانشگاه خود استفاده کرده بودند، این عنوان زیرمجموعه مدرک تحصیلی آورده شد و برای افرادی که هم به مدرک دقیق خود و هم عضو هیئت‌علمی بودن دانشگاه اشاره کرده بودند، صرفاً مدرک دقیق لحاظ شده است. دانشجوی دکتری و فارغ‌التحصیل مقطع دکتری پس از آن به ترتیب با مقادیر ۱۲/۵۷ درصد و ۸/۷۴ درصد بیشترین فراوانی مدرک را در میان نویسندگان داشتند. همچنین نویسندگانی که بیشتر از یک مقاله داشته‌اند، نیز هربار به صورت مجزا در آمار استخراج‌شده محاسبه شده‌اند.

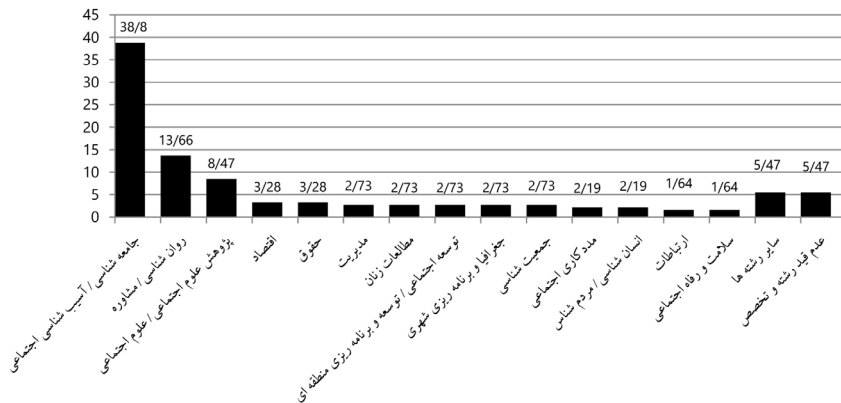
نمودار شماره (۱) وضعیت پژوهشگران از نظر مقطع تحصیلی

ج- تخصصها و رشته‌های دانشگاهی ارائه‌دهندگان مقالات: لازم به ذکر است که با توجه به تعدد و تنوع رشته‌ها، تعدادی از آنها در یک گروه طبقه‌بندی شده‌اند. همان‌طور که

در نمودار شماره (۲) مشاهده می‌شود، رشته‌های جامعه‌شناسی و آسیب‌شناسی اجتماعی با ۳۸/۸۰ درصد، روانشناسی و مشاوره با ۱۳/۶۶ درصد و علوم اجتماعی و پژوهشگری با ۸/۴۷ درصد بیشترین فراوانی را در میان رشته‌ها دارا بودند و سایر رشته‌ها با تفاوت قابل توجهی در رتبه‌های بعدی قرار دارند. در انتهای این فهرست رشته‌های جرم‌شناسی، علوم سیاسی، روان‌پزشکی، آموزش بهداشت، برنامه‌ریزی درسی، سیستم اطلاعات مکانی و سنجش از راه دور و بیولوژی هرکدام تنها با ۱/۱۰ مورد (۰/۵۵ درصد) قرار دارند که همگی تحت عنوان سایر رشته‌ها قید شده‌اند.

نمودار (۲) درصد پژوهشگران شرکت‌کننده از نظر تخصص و رشته‌های دانشگاهی

د- وابستگی نویسندگان مقالات: همان‌طور که در جدول شماره (۱) آمده است از میان ۱۸۳ نویسنده‌ای که مقاله ارائه کرده‌اند، اکثریت نویسندگان وابستگی دانشگاهی (۶۸/۳۱ درصد) دارند و پس از آن به صورت شخصی و بدون ذکر نام هیچ دانشگاه یا موسسه‌ای (۲۹/۵۱ درصد) و سپس با وابستگی سازمانی^۱ (۲/۸۶ درصد) خود را معرفی کرده‌اند. از میان دانشگاهها دانشگاه ۱. مرکز آمار ایران، برنامه توسعه ملل متحد (UNDP)، پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی، پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. ۲. دانشگاه امام حسین، دانشگاه گلستان، دانشگاه گیلان، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه علوم پزشکی تهران، دانشگاه

تهران (۱۴/۷۵ درصد)، دانشگاه پیام نور (۸/۷۴ درصد)، دانشگاه آزاد (۸/۲۰ درصد) و دانشگاه علامه طباطبایی (۷/۱۰ درصد) به ترتیب بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول (۱) فراوانی وابستگی دانشگاهی و سازمانی نویسندگان

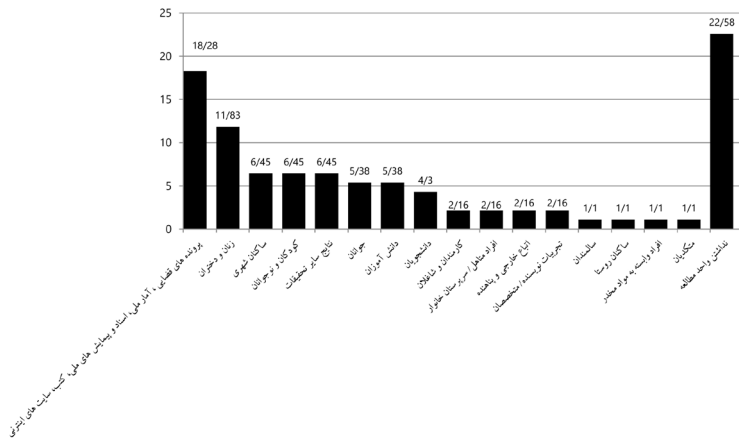
وابستگی نویسندگان مقاله	f	%
دانشگاه تهران	۲۷	۱۴/۷۵
دانشگاه پیام نور	۱۶	۸/۷۴
دانشگاه آزاد	۱۵	۸/۲۰
دانشگاه علامه طباطبایی	۱۳	۷/۱۰
دانشگاه الزهرا	۹	۴/۹۲
دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی	۷	۳/۸۲
دانشگاه تبریز	۶	۳/۲۸
دانشگاه فردوسی مشهد	۵	۲/۷۳
دانشگاه شهید چمران اهواز	۵	۲/۷۳
دانشگاه یزد	۴	۲/۸۶
دانشگاه علمی کاربردی	۳	۱/۶۴
دانشگاه شهید بهشتی	۳	۱/۶۴
سایر دانشگاهها ^۱	۱۲	۶/۵۶
مجموع دانشگاهی	۱۲۵	۶۸/۳۱
شخصی	۵۴	۲۹/۵۱
سازمانی	۴	۲/۸۶
مجموع	۱۸۳	۱۰۰

هـ- حمایت مالی سازمانها و دانشگاهها از طرحهای پژوهشی: تنها سه مقاله (۱/۶۴ درصد) از مقالات برگرفته از طرحهای پژوهشی بودند که از حمایت مالی سازمانها و

شیراز، دانشگاه تربیت معلم، دانشگاه علوم پزشکی جهرم.

دانشگاهها برخوردار بوده‌اند که یکی از این سازمانها بین‌المللی بوده است. کیدز کمپانی، شهرداری منطقه ۹ تهران، کارگروه سلامت اداری دانشگاه شیراز و - واحدهای مطالعه پژوهشها: اکثریت مقالات ارائه‌شده (۱۸/۲۸ درصد) در پژوهش خود، «پرونده‌های قضایی، آمار ملی، اسناد و پیمایشهای ملی، کتب، سایتهای اینترنتی و روزنامه‌ها» را واحد مطالعه خود انتخاب کرده بودند. پس از آن «زنان و دختران» با ۱۱/۸۳ درصد بیشترین گروهی بودند که واحد مطالعه پژوهشها واقع شده بودند. «ساکنان شهری»، «کودکان و نوجوانان» و «نتایج سایر تحقیقات» هر کدام با فراوانی ۶/۴۵ درصد در رتبه بعدی قرار داشتند. لازم به ذکر است که حدود ۲۲/۵۸ درصد از مقالات با توجه به روش پژوهشی خود، هیچ واحد مطالعه مشخصی نداشته‌اند. سایر واحدهای مطالعه انتخاب‌شده و فراوانی هر یک در نمودار شماره (۳) آمده است.

نمودار (۳) وضعیت مقالات از نظر واحدهای مطالعه پژوهش

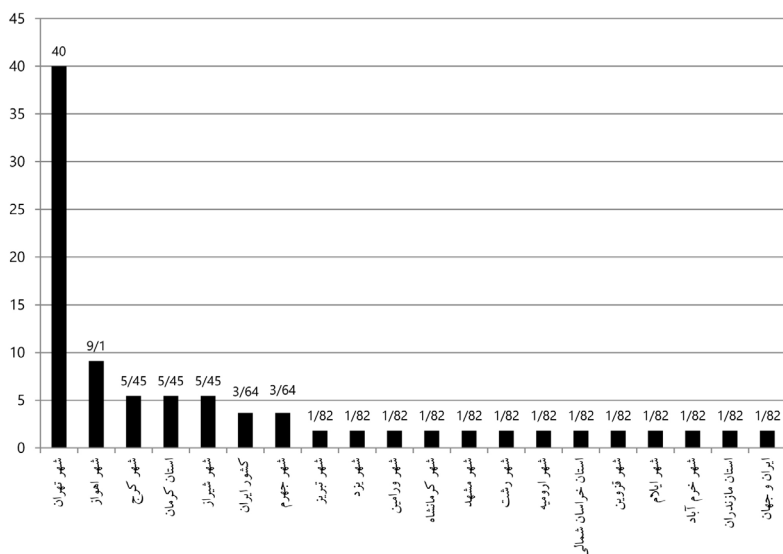

ز- توزیع جغرافیایی جامعه مورد مطالعه: همان‌طور که در نمودار شماره (۴) آمده است،

1. Kids Company

در میان ۵۵ مقاله‌ای که پژوهش‌شان محدود به یک منطقه جغرافیایی مشخصی است، اکثریت مطالعات با ۴۰ درصد، شهر تهران را به‌عنوان منطقه جغرافیایی مورد پژوهش خود انتخاب کرده بودند، پس آن شهر اهواز (۹/۱۰ درصد) قرار دارد و شهرهای کرج و شیراز، استان کرمان و کشور ایران هرکدام با ۵/۴۵ درصد بیشترین فراوانی را به‌عنوان منطقه‌ای که مورد پژوهش واقع شده است، دارند.

نمودار (۴) توزیع جغرافیایی مطالعات

روشهای تحقیق بکار گرفته‌شده: در بررسی روش تحقیق مطالعات همان‌گونه که در جدول شماره (۲) مشاهده می‌شود، بخش عمده مطالعات از نوع کمی (۷۲/۰۴ درصد) بوده‌اند. بیشترین مطالعات از نوع پیمایش همبستگی مقطعی (۴۳/۰۱ درصد) بودند. بعد از آن به ترتیب روش مروری و کتابخانه‌ای (۱۶/۱۳ درصد)، تحلیل محتوای کیفی (۱۰/۷۵ درصد) و تحلیل ثانویه (۵/۳۷ درصد) قرار داشتند. سایر روشهای بکار گرفته‌شده در جدول آمده‌اند.

لازم به ذکر است که روش تحقیقهایی لحاظ شده‌اند که صریحا توسط نویسنده قید شده‌اند و لذا از میان ۹۳ مقاله، ۸ مقاله فاقد روش شناسی مشخصی بوده‌اند.

جدول (۲) روش تحقیق مطالعات صورت گرفته

روش تحقیق	f	%	
کمی	همبستگی (مقطعی - توصیفی)	۴۰	۴۳/۰۱
	مروری - کتابخانه‌ای و اسنادی	۱۵	۱۶/۱۳
	تحلیل ثانویه	۵	۵/۳۷
	فراتحلیل	۳	۳/۲۲
	مطالعه موردی	۲	۲/۱۵
	تحلیل محتوای کمی	۱	۱/۰۷
	همبستگی (کوهورت یا همگروهی آینده‌نگر)	۱	۱/۰۷
	مجموع	۶۷	۷۲/۰۴
کیفی	تحلیل محتوای کیفی	۱۰	۱۰/۷۵
	تئوری زمینه‌ای (گرندد)	۲	۲/۱۵
	اتا (ارزیابی تأثیرات اجتماعی)	۲	۲/۱۵
	روایتی	۱	۱/۰۷
	مردم‌نگاری	۱	۱/۰۷
	اکتشافی	۱	۱/۰۷
	مشاهده مشارکتی	۱	۱/۰۷
	مجموع	۱۸	۱۹/۳۵
نامشخص	۸	۸/۶۰	
مجموع کل	۹۳	۱۰۰	

ط-آسیب‌هایی بررسی شده: پس از ارزیابی چندباره، مقالات در هشت طبقه اصلی دسته‌بندی شدند که به ترتیب به فراوانی مقالات شامل مسائل و آسیب‌های نظام خانواده و زنان (۲۳/۶۶ درصد)، مسائل کودکان و نوجوانان (۱۶/۱۳ درصد)، آسیب‌های زندگی شهری (۱۵/۱۰ درصد)، مسائل و مشکلات اجتماعی (۱۵/۱۰ درصد)، جرائم و بزه (۱۲/۹۰ درصد)، خودکشی و اعتیاد (۹/۶۸ درصد)، نابرابری (۴/۳۰ درصد) و آسیب حوزه عمومی (۳/۲۳ درصد) می‌شود. هرکدام از این حوزه‌های اصلی به حوزه‌های فرعی قابل طبقه‌بندی هستند که در جدول شماره (۳) آمده است. در میان مجموعه طبقات فرعی آسیب‌ها، خشونت خانگی (۹/۶۸ درصد)، جرم و قانون‌گریزی (۸/۶۰ درصد)، بزهکاری کودک و نوجوان (۷/۵۳ درصد)، مسئله اجتماعی (۷/۵۳ درصد) و حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی (۶/۴۵ درصد) از بیشترین فراوانی برخوردار هستند. با توجه به محدودیت در اندازه جداول، در جدول شماره (۳)، حوزه‌های فرعی که تنها یک‌بار به آنها پرداخته شده است را تجمیع کرده و به‌عنوان «سایر» در جدول آورده شده‌اند.

جدول (۳) طبقه‌بندی آسیب‌ها و فراوانی هر حوزه

حوزه اصلی آسیب	حوزه فرعی آسیب	f	%
مسائل و آسیب‌های نظام خانواده و زنان	خشونت خانگی (علیه زنان)	۹	۹/۶۸
	طلاق	۴	۴/۳۰
	تغییر در ساختار خانواده	۳	۳/۲۳
	سایر موضوعات ^۱	۶	۶/۴۵
	مجموع	۲۲	۲۳/۶۶
مسائل کودکان و نوجوانان	بزهکاری	۷	۷/۵۳
	کار کودکان	۳	۳/۲۳
	سایر موضوعات ^۲	۵	۵/۳۸
	مجموع	۱۵	۱۶/۱۳

۱. خیانت در روابط زناشویی، تنش‌های بین نسلی، بی‌حجابی و بدحجابی، پورنوگرافی، فرار دختران، آسیب‌شناسی خانواده

۲. اعتیاد، خشونت علیه کودکان، اوقات فراغت، حقوق کودک، سلامت کودکان

حوزه اصلی آسیب	حوزه فرعی آسیب	f	%
آسیبهای زندگی شهری	حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی	۶	۶/۴۵
	فضای بی‌دفاع شهری	۳	۳/۲۳
	سایر موضوعات ^۱	۵	۵/۳۸
	مجموع	۱۴	۱۵/۱۰
مسائل و مشکلات اجتماعی	مسئله اجتماعی	۷	۷/۵۳
	بحران هویت	۴	۴/۳۰
	سایر موضوعات ^۲	۳	۳/۲۳
	مجموع	۱۴	۱۵/۱۰
جرایم و بزه	جرم و قانون‌گریزی	۸	۸/۶۰
	جرایم یقه‌سفید (فساد اداری)	۲	۲/۱۵
	قاچاق انسان، سرقت	۲	۲/۱۵
	مجموع	۱۲	۱۲/۹۰
خودکشی و اعتیاد	خودکشی و افکار خودکشی	۵	۵/۳۸
	اعتیاد و جرایم مرتبط با آن	۴	۴/۳۰
	مجموع	۹	۹/۶۸
نابرابری	نابرابری	۳	۳/۲۳
	ناکارایی نظام بیمه درمانی	۱	۱/۰۷
	مجموع	۴	۴/۳۰
آسیب حوزه عمومی	آسیبهای فضای مجازی	۱	۱/۰۷
	احساس ناامنی در فضای عمومی	۱	۱/۰۷
	آسیبهای ارتباطی	۱	۱/۰۷
	مجموع	۳	۳/۲۳
مجموع کل		۹۳	۱۰۰

۱. خشونت شهری، تکدی‌گری، تعارضات همسایگی و آپارتمان‌نشینی، وندالیسم، دوری محل کار از خانه
 ۲. ناپه‌سامانی اجتماعی، طرد اجتماعی، آنومی نهادی

ی- نظریات بکار گرفته‌شده: در جدول شماره (۴)، نظریاتی که در تبیین حوزه‌های فرعی آسیب‌های پرداخته شده در مقالات بکار گرفته شده‌اند، آمده است. لازم به ذکر است که برای موضوعات پورنوگرافی، فرار دختران، آسیب‌شناسی خانواده، اوقات فراغت، حقوق کودک، سلامت کودکان، تکدی‌گری، نابسامانی اجتماعی (آنومی)، طرد اجتماعی، قاچاق انسان، سرقت و ناکارایی نظام بیمه درمانی هیچ‌گونه تبیین نظری ارائه نشده بود. در جدول ۴ تمامی نظریان به‌کاربرده شده در موضوعات مختلف گزارش شده است. لازم به ذکر است برخی نظریات در چندین مقاله به کار گرفته شده‌اند.

جدول (۴) نظریات بکار گرفته‌شده در تبیین آسیب‌ها

حوزه فرعی آسیب	نظریات بکار گرفته‌شده در این حوزه
خشونت خانگی (علیه زنان)	نظریات زیست‌شناختی، روان‌شناختی، دیدگاه فمینیستی، نظریه یادگیری اجتماعی، نظریه منابع، نظریه ویژگی‌های فردی، جامعه‌پذیری جنسی، نظریه مید، نظریه خرده‌فرهنگ، نظریه آثار تعامل، لوکاچ
طلاق	رویکرد شناختی (الیس)، نظریه ارزش‌های ادواری شوارتز، نظریه نوسازی، نظریه تکاملی، نظریه بوم‌شناختی، نظریه انتقال جمعیتی، مدل سلسله مراتب جبرانی، مدل تأثیر مستقیم: فلمینگ و باوم، دیدگاه انسانی
تغییر در ساختار خانواده	نظریه مبادله، نظریه منابع، نظریه عدم تعادل
خیانت در روابط زناشویی	نظریات روان‌شناختی: پیازه، کتل، کلبرگ، نظریه مبادله: هومنز، کلی، تیپوت، درایگوتاز و ...
تنش‌های بین نسلی	نظریه زیمل، تورشتاین و بلن، فورناس و بولین
بی‌حجابی و بدحجابی	الگوی وابستگی‌انگاره واقعیت‌های اجتماعی دورکیم، الگوی وابستگی‌انگاره تعریف اجتماعی ماکس وبر، رویکرد اثبات‌گرایی (ساختاری کارکردی، بی‌سازمانی اجتماعی، کنترل اجتماعی)، کنش متقابل نمادین، تضاد، سازه‌گرایی اجتماعی
بزهکاری	پیوند افتراقی ساترلند و کرسی، کنترل اجتماعی (هیرشی و دورکیم)، محرومیت نسبی، واقع‌گرایی چپ (یانگ)، نظریه فشار، نظریه مرتن، نظریه یادگیری اجتماعی بندورا، نظریه آکرز، بوم‌شناختی، خرده‌فرهنگ (کوهن)، نظریه تقلید تارد، برچسب‌زنی

حوزه فرعی آسیب	نظریات بکار گرفته شده در این حوزه
کار کودکان	توسعه انسانی، تالکوت پارسونز
اعتیاد	مدلهای نظری اتیولوژی مصرف مواد
خشونت علیه کودکان	نظریات فمینیستی
حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی	مکتب جامعه‌گرا، مکتب وابستگی، کلود گرون، نوسازی اجتماعی، نظام سرمایه‌داری جهانی، مکتب شیکاگو، خرده‌فرهنگ کوهن، فرهنگ فقر، بوم‌شناختی (کلینارد، مکینتاش)، دیدگاه رادیکال (مارکسیستی، نوومارکسیستی، ساختارگرا و اقتصاد سیاسی فضا)، نظام جهانی و وابستگی (توسعه نامتوازن شهری)؛ نظریه‌های نوسازی (سرمایه انسانی و انزوای اجتماعی)، پیشگیری محیطی
فضای بی‌دفاع شهری	نظریه توسعه پایدار، نظریه زنجیره ارزیابی ارزش، نظریه کنترل اجتماعی، فضاهای قابل دفاع نیومن
خشونت شهری	نظریه بازنمایی استوارت هال، نظریه دیگرسازی فورسیچ
تعارضات همسایگی	ساختارگرایی، کنش عقلانی، مفهوم هابیتوس بوردیو
وندالیسم	پیوند افتراقی، کنترل اجتماعی، نظریه ناکامی منزلتی کوهن، نظریه میلر، نظریه دورکیم، نظریه آنومی مرتون، کنش متقابل، از خوددیگانگی سیمن
مسئله اجتماعی	تورشتاین وبلن، مکتب فرانکفورت، گرین، نظریه بوردیو، صنعت فرهنگ آدورنو، رویکرد سازه‌گرایی اجتماعی، نظریه‌های کارکردگرا (بی‌هنجاری دورکیم، نظریه فشار مرتون، بی‌سازمانی اجتماعی مرتن، نظریه هم‌نشینی افتراقی ساترلند، نظریه محرومیت از منزلت کوهن، نظریه هویت‌یابی افتراقی گلاسر، نظریه پیوند اجتماعی و خودکنترلی هیرشی)، نظریه‌های تضاد (نظریه واقعیت حقوقی چمبلیس، نظریه واقعیت اجتماعی انحراف کوپنی، نظریه مارکسیستی جرم، نظریه‌های فمینیستی، تضاد مدرنیسم)، نظریه‌های کنش متقابل نمادین (نظریه برجسب‌زنی)، تضاد، سی رایت میلز، مدل پنج بعدی سلامت اجتماعی کیز
بحران هویت	نظریه هویت اریک اریکسون، نظریه مبادله (موفقیت هومنز)، نظریه هویت آنتونی گیدنز، سیاست تقلیل‌گرایی هویتی، نظریه کارکردی (مرتن و ماینوفسکی)، نظریه یادگیری اجتماعی، نظریه کنش متقابل نمادین
آنومی نهادی	آنومی دورکیم، آنومی مرتن، نظریه آنومی نهادی مسنر و روزنفلد

نظریات بکار گرفته شده در این حوزه	حوزه فرعی آسیب
نظریه انتخاب عقلانی، نظریه‌های ساختار اجتماعی (بی‌سازمانی اجتماعی، نظریه فشار، فشار عمومی)، سرمایه اجتماعی (فوکویاما، پانتام و جاکوب)، نظریه هیرشی، نظریه مرتن، نظریه مجموعه فازی، تعلیق پدیدارشناسانه هوسرل، روش‌شناسی مردمی، نظریه تقسیم‌کار نابسامان دورکیم، پارسونز، اسملسر، پرایدمور، نظریه آنومی - ناسازگاری نهادی چائو، تضادگرا، برساخت‌گرایی	جرم و قانون‌گریزی
نظریه مازلو، نظریه هرزبرگ، برابری آدامز، روابط کلان (ساختی کارکردی، عقلانیت وبر)، روابط خرد (اقتدار و مانیپولاسیون)	جرایم یقه‌سفید
آنومی دورکیم، نظریه فروید، نظریه مرتن، نظریه آگنیو، نظریه لمبروزو	خودکشی
نظریه اکولوژی اجتماعی	اعتیاد و جرائم مرتبط
پایگاه و نقش لیتتون، نقش اجتماع و حلقه اجتماعی زنانیکی، تناقضهای پایگاهی و ستیز پایگاهی هیوز، مجموعه نقش و مجموعه پایگاهی مرتن، نظریه نابرابری روسو، نابرابری مارکسیسم، نابرابری اجتماعی وبر	نابرابری
پیوند افتراقی (معاشرت ترجیحی) ساترلند، جامعه شبکه‌ای کاستلز، حوزه عمومی هابرماس	آسیب‌های فضای مجازی و آسیب‌های ارتباطی
بی‌سازمانی اجتماعی شاو و مک کی، جرم‌شناسی محیطی (فضاهای قابل دفاع نیومن و پنجره شکسته ویلسون و کینگ)، بوم‌شناسی ترس مایک دیویس، سرمایه اجتماعی، نظریه ناامنی فضای شهری زوکین	احساس ناامنی در فضای عمومی

ک- عوامل محافظت‌کننده و پیش‌گیرنده و عوامل خطر ساز و تشدیدکننده آسیب‌های

اجتماعی: با توجه به یافته‌های مقالات چاپ‌شده عواملی که در حوزه‌های مختلف به‌عنوان عوامل خطر ساز و تشدیدکننده و همچنین عوامل محافظت‌کننده و پیش‌گیرنده معرفی شده‌اند در جدول شماره (۵) آمده است. لازم به ذکر است که در این جدول تنها متغیرهایی که رابطه آنها با متغیر وابسته (حوزه فرعی) معنی‌دار بوده است، گزارش شده‌اند.

جدول (۵) عوامل محافظت کننده و پیش گیرنده و عوامل خطرساز و تشدیدکننده آسیبهای اجتماعی

نوع آسیب	حوزه فرعی	عوامل خطرساز و تشدیدکننده	عوامل محافظت کننده و پیشگیری کننده
مسائل و آسیبهای نظام خانواده و زنان	خشونت علیه زنان	ساختار اجتماعی پدرسالار، مشاهده خشونت در خانواده از جانب شوهر، اعتیاد شوهر، تحصیلات پایین، تحصیلات پایین مادر، وضعیت اقتصادی- اجتماعی پایین	افزایش تحصیلات شوهر، بالا بودن درآمد شوهر، تحصیلات بالا، تحصیلات بالای مادر و پایگاه اقتصادی-اجتماعی بالا، حمایت اجتماعی
	طلاق	تحصیلات زنان، اشتغال زنان، باورهای غیرمنطقی (ضرورت تأیید، انتظارات بیش از حد، حمایت دیگران، تمایل به سرزنش، واکنش به ناکامی، دل مشغولی زیاد به همراه اضطراب، وابستگی، درماندگی برای تغییر بی مسئولیتی عاطفی)، عدم توانایی تأمین مخارج زندگی، عدم شناخت کافی زوجین از همدیگر و برآورده نشدن انتظارات از نقش همسری، بیماریهای مزمن جسمی، روابط سرد زوجین و ضعف در حس همبستگی، خیانت و تنفر از همدیگر، ازدواج در سن پایین، تعارض و تفاوت در ارزشها، اعتیاد و حبس شوهر	تحصیلات زنان، اشتغال خانوار، افزایش باروری زنان، بزرگ بودن بعد خانوار، افزایش باروری
	تغییر در ساختار قدرت و تصمیم گیری خانواده	اشتغال زنان و برابری در توزیع قدرت، خودراهبردی زنان و فاصله گیری مردان از هنجارهای سنتی از رهگذر افزایش تحصیلات به ویژه در زنان، اختلاف تحصیلات زوجین	پیدایش ارزشهای جدید، احساس انومی، شکاف نسلی، افزایش تحصیلات، تسهیل روابط، فناوری نوین ارتباطی، بیکاری، نامنی شغلی، افزایش سن ازدواج، خصوصی سازی اقتصاد، جهانی شدن و مدرنیته
	بی حجابی و بدحجابی	حاکمیت سیاسی دین، بی سازمانی اجتماعی، فرسایشی بودن در برخی سرمایه های اجتماعی دینی، نگرش مثبت به بی حجابی، عملکرد و جهت گیری مثبت برخی رسانه ها به بی حجابی، انفکاک ارزشها، جریان بازاندیشی	
	تشهای زناشویی		استفاده از ماهواره، استفاده از اینترنت

نوع آسیب	حوزه فرعی	عوامل خطر ساز و تشدید کننده	عوامل محافظت کننده و پیشگیری کننده
مسائل کودکان و نوجوانان	بزهکاری نوجوانان	افت تحصیلی، سابقه زندان، فراوانی جمعیت خانواده، آشفتگی خانوادگی، سابقه جرم در خانواده، گروه همسالان بزهکار، گرایش به رفتار بزهکارانه، استفاده از محصولات فرهنگی خارجی، بیکاری، تجرد، فقر، محرومیت نسبی، خشم و کنترل استبدادی، آنومی اجتماعی، پایگاه اقتصادی اجتماعی پایین خانواده	نظارت خانوادگی، صمیمیت خانوادگی، تعلق خاطر به مدرسه، استفاده از محصولات فرهنگی داخلی، موفقیت تحصیلی، بالا بودن درآمد خانواده
	جرم و قانون‌گریزی	حضور در جمع بی‌ارتباط با مناسک دینی، بی‌اعتمادی به مجریان قانون	اعتماد نهادی، انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی و سرمایه اجتماعی، سرمایه اجتماعی، هنجار اجتماعی، اعتماد به مجریان قانون، اعتماد بین فردی، پیوند اجتماعی، تحصیل در محل سکونت خانواده، حضور در گروه‌های متعهد به مناسک مذهبی و دین‌داری قوی
جرم و بزه	قاچاق انسان	فقدان دانش و آگاهی (در بین عموم مردم، متخصصان و سیاست‌گذاران)، فقدان همکاری‌های بین‌المللی، ضعف مراقبت از قربانیان	
	جرماتم یقه‌سفید (فساد اداری)	ضعف اخلاق همکاری، احساس بی‌عدالتی و نابرابری در حقوق و مزایا، ضعف در فاکتورهای نظارتی و عدم شفافیت در مقررات و آیین‌نامه‌ها	شفافیت در مقررات، مناسب بودن سیستمهای نظارتی، مدیریت مناسب ساختار اداری مناسب (فرایند جذب کارکنان، تناسب شغل با شاغل، تناسب ضوابط و مقررات با شرایط اجتماعی و نیازهای واقعی، سازمان‌دهی و برنامه‌ریزی)، احساس عدالت

نوع آسیب	حوزه فرعی	عوامل خطر ساز و تشدیدکننده	عوامل محافظت کننده و پیشگیری کننده
آسیبهای زندگی شهری	حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی	اقتصاد تک‌محصولی، افزایش سرمایه‌گذاری دولتی در شهرها، آغاز بورس‌بازی زمین و ساختمانها در شهرها، توسعه صنعتی، افزایش مهاجرت، مهاجرت به شهرها، ضعف برنامه‌های بخشی در پاسخگویی به نیاز سرپناه و بی‌توجهی به فضای مسکونی اقشار کم‌درآمد، دسترسی ناپذیر اقشار کم‌درآمد به نظام‌های رسمی اعتباری و وام مسکن، سوداگران زمین، فقدان نهادسازی جهت تجمیع و تجهیز اقشار کم‌درآمد، بالا رفتن قیمت مسکن در تهران، ارزان بودن قیمت زمین اطراف تهران، بی‌برنامگی و نبود الگوی شهرسازی، ماهیت طبقاتی مناطق تهران، پایین بودن درآمد سرپرستان خانوار، دافعه مبدأ سایر شهرستانها، قطعه‌بندیهای بزرگ زمین، کاربری نامناسب زمین مهاجرت	
خودکشی و اعتیاد	خودکشی و افکار خودکشی	مشکلات مربوط به زنان سرپرست خانوار (مشکلات اقتصادی، اختلافات خانوادگی، طلاق و جدائی همسر، خیانت همسر)، خشونت، افسردگی، احساس انومی، فقر خانوادگی، تجرد، خانواده‌های پرجمعیت، سطح سواد پایین، ضعف اعتقادات مذهبی، بی‌مهری اطرافیان، سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه	
	اعتیاد و جرائم مرتب با آن	سبک فرزند پروری بی‌اعتنا و مستبد، برخورد خانواده و شبکه اجتماعی (عدم آگاهی و همکاری خانواده و اطرافیان)، سهل‌گیری و عدم نظارت والدین، بی‌اطلاعی والدین از فرزندان، جو غیر عاطفی در خانواده، طلاق والدین، تنبیه در خانواده، خودکامگی والدین، بالا بودن نسبت جمعیت زیر ۱۸ سال به کل جمعیت در منطقه، بالا بودن نسبت جمعیت بی‌سواد، کالبد محیطی نامناسب	سلامت عمومی، بالا بودن طبقه اقتصادی-اجتماعی ذهنی و عینی، سبک فرزندپروری مقتدرانه

ل- راهکارهای پیشنهادی: در مقالات متعدد پیشنهادات پژوهشی و اجرایی از جانب نویسندگان مطرح شده بودند که این پیشنهادات پس از مرور و تحلیل در ابعاد خرد، میانه و کلان در هر یک از حوزه‌های فرعی آسیبها در جدول شماره ۶ آورده شده‌اند که البته با توجه به همپوشانی بالای موجود میان طبقات خرد و میانه، این دو طبقه باهم ادغام شده و در یک گروه

آمده‌اند. لازم به ذکر است که برای حوزه‌های خیانت در روابط زناشویی، بی‌حجابی و بدحجابی، پورنوگرافی، فرار دختران، آسیب‌شناسی خانواده، اعتیاد کودکان، خشونت علیه کودکان، سرقت، آسیبهای ارتباطی، خشونت شهری، دوری محل کار از خانه، نابسامانی اجتماعی، طرد اجتماعی، آنومی نهادی و حقوق کودک هیچ‌گونه پیشنهاد و راهکاری ارائه نشده بود.

جدول (۶) راهکارهای پیشنهادی

حوزه اصلی آسیب: مسائل و آسیبهای نظام خانواده و زنان		
حوزه فرعی آسیب: تغییر در ساختار خانواده		
تنظیم هنجاری درون واحدی از طریق درونی کردن فرهنگ توسط مردان (سطح خرد) و روابط بین واحدها بر مبنای اصول مشترک ارزشی، از طریق نهادینه شدن اجتماعی و نهادینه شدن فرهنگی مطالعات بیشتر و عمیق‌تر در حوزه روابط پیش از ازدواج	خرد و میانه	راهکار
نهادینه شدن ارزشهای دموکراتیک هم در سطح کلان و هم در سطح میانی فراهم ساختن زمینه فعالیت زنان به‌طور گسترده هم در جامعه (کلان) و هم در خانواده (میانی)	کلان	
حوزه فرعی آسیب: خشونت خانگی (علیه زنان)		
مداخلات و راهکارهای سازمانی (اختصاص بودجه دولتی برای تربیت نیروهای متخصص در سازمانهای مرتبط، تدوین برنامه‌های پیشگیرانه توسط نهادهای بهداشتی، آموزش به کارکنان واحد خدمات بهداشتی در زمینه تشخیص و برخورد با خشونت خانگی، مداخله سازمانهای فرهنگی مرتبط، همکاری صداوسیما در تولید برنامه‌های فرهنگی ارتقای مقام زن و پرهیز از خشونت، توسعه خدمات حمایتی (آموزشی، مشاوره، پزشکی، حقوقی، فرهنگی و مالی) از قربانیان، مداخله و فعالیت سازمانهای مردم‌نهاد و NGO ها و ... تسهیل روند دادرسی شکایات و ترمیم خسارات پژوهش بیشتر در حوزه زنان و مردان قربانی خشونت خانگی ...	خرد و میانه	راهکار
افزایش سرمایه اجتماعی اصلاحات قانونی در حمایت از قربانیان و پیشگیری از خشونت اصلاح سیاستهای حوزه سلامت در زمینه پیشگیری	کلان	

حوزه فرعی آسیب: تنشهای بین نسلی		
همسو و یکسان بودن ارزشها در جامعه آموزش و آگاهسازی والدین در حوزه مسائل بین نسلی و حل این تعارضات توجه به صنعت مد داخلی و حمایت از متخصصان بومی در این حوزه	خرد و میانه	راهکار
تقویت فرهنگ و ارزشهای ملی، فرهنگی، بومی و مذهبی در سطوح مختلف خانه، دانشگاه، مدرسه و جامعه	کلان	
حوزه فرعی آسیب: طلاق		
سیاست‌گذاری جهت افزایش خدمات مشاوره خانواده: گسترش مراکز مشاوره و آموزش ازدواج و خانواده، آموزش و تربیت نیروهای متخصص برای مقابله با طلاق و کاهش همسرآزاری در جامعه، گسترش فرهنگ مشاوره و مددکاری اجتماعی قبل از ازدواج راه‌اندازی خطوط تلفن و سیستم جهت ثبت، پیگیری و رسیدگی و حمایت از زنان آزرده	خرد و میانه	راهکار
کاهش بیکاری و غنی کردن اوقات فراغت اعضای خانواده به‌ویژه زنان و دختران انجام پژوهش در مناطق مختلف کشور، در گروههای سنی مختلف، با رویکرد بین‌رشته‌ای، بر ابعاد مختلف مسئله طلاق و همچنین انجام تحقیقات تجربی و آزمایشی با رویکردهای روان‌درمانی جهت بررسی راهکارهای مختلف پیشگیری		
راهکارهای قانون‌گذاری: برقراری بیمه طلاق، غیرمنقول کردن مهریه و الزام افراد به مشاوره پیش از ازدواج و پیش از طلاق ایجاد رفاه و تأمین اجتماعی خانواده‌های شهری متناسب با دگرگونیهای اجتماعی	کلان	
حوزه اصلی آسیب: خودکشی و اعتیاد		
حوزه فرعی آسیب: خودکشی و افکار خودکشی		
آگاهسازی جامعه برای حذف عوامل خطر ساز و کنترل و کاهش آسیب آن انسجام بیشتر ارزشها و نظام خانوادگی و توجه به فرزندان و سالمندان توجه به اشتغال جوانان ساماندهی اوقات فراغت بهبود و ارتقای خدمات پزشکی، بهزیستی، رفاهی، اقتصادی و اجتماعی و در دسترس بودن این خدمات پیشگیرانه و درمانی ...	خرد و میانه	راهکار
طراحی برنامه‌های کلان درازمدت برای حل مسائل ساختاری به‌منظور رفع فقر و محرومیت افزایش کنترل اجتماعی تقویت و نهادینه ساختن ارزشهای دینی و فرهنگی پیشگیرانه از خودکشی	کلان	

حوزه فرعی آسیب: اعتیاد و جرائم مرتب با آن		
توجه سیاست‌گذاران سلامت عمومی و مبارزه با مصرف مواد به نقش خانواده در اعتیاد و پیشگیری از آن توجه و آشنایی جامعه‌شناسان با روشهای برآورد درست میزان شیوع اعتیاد و توجه به گروههای پنهان	خرد و میانه	راهکار
-	کلان	
حوزه اصلی آسیب: مسائل کودکان و نوجوانان		
حوزه فرعی آسیب: کار کودکان		
همکاری بین همه سازمانهای دولتی و غیردولتی مرتبط در این زمینه و تشکیل کمیته تخصصی در این حوزه فرهنگ‌سازی و آگاه‌سازی در جامعه در ارتباط با این کودکان و شیوه برخورد با آنان سیاستهای پیشگیرانه: شناسایی عوامل به وجود آورنده؛ شناسایی خانواده‌های کم‌درآمد و در معرض آسیب؛ حمایت و توانمندسازی این خانواده‌ها؛ پررنگ کردن نقش نظام آموزش و پرورش. سیاستهای حمایتی: پذیرش کودکان کار خیابان به‌عنوان یک واقعیت در جامعه؛ شناسایی این کودکان و دستیابی به آمار دقیق؛ ارائه خدمات حمایتی جامع، ساماندهی و بهبود شرایط کار کودکان؛ تأمین امنیت کودکان در خیابان؛ آموزش کودکان؛ توجه به پیگری کودکان تا رسیدن به استقلال.	خرد و میانه	راهکار
قانون‌گذاری: اصلاح قوانین و اجرای قوانین وجود مرتبط	کلان	
حوزه فرعی آسیب: اوقات فراغت		
تأسیس بنیاد ملی اوقات فراغت نوجوانان و جوانان به‌عنوان متولی این امر تدوین سند ملی فراغت در کشور مطابق با نیازسنجی جامع و میدانی آموزشهای یکپارچه در سطح ملی با همکاری بین وزاتخانه‌ای برای خانواده‌ها توسعه و تقویت خدمات، طرحها و برنامه‌های فرهنگی، علمی، ورزشی و مذهبی ملی برای جوانان (جشنواره‌ها و نمایشگاههای تخصصی، المپیاد ورزشی) توجه صداوسیما به اوقات فراغت نوجوانان و آگاهی بخشی در مورد شیوه استفاده صحیح از فناوریهای نوین و آثار سوء مصرف آن توجه نظام آموزش و پرورش به مباحث اوقات فراغت از دیدگاه دین اسلام و بزرگان در کتابهای درسی راه‌اندازی رشته علوم اجتماعی یا مطالعات فرهنگی با گرایش اوقات فراغت در دوره تحصیلات تکمیلی حمایت از طرحهای پژوهشی و دانشگاهی با موضوع اوقات فراغت و آسیبهای آن	خرد و میانه	راهکار
-	کلان	

حوزه فرعی آسیب: بزهکاری		
<p>آموزش و آگاه‌سازی خانواده‌ها در رابطه با شیوه‌های درست فرزندپروری و رفتارهای پرخطر و تقویت ارتباط آنها با مدرسه</p> <p>آموزش و آگاه‌سازی کودکان و نوجوانان در رابطه با رفتارهای پرخطر و پیشگیری از آن</p> <p>تقویت همکاری و مشارکت تشکلهای غیردولتی و تمامی اقشار و گروههای جامعه در برنامه‌ریزی پیشگیری از جرم به‌ویژه جلب مشارکت نوجوانان در سطح جامعه و آگاهی نوجوان از کارایی و مثبت بودن نقش خود در جامعه</p> <p>برنامه‌ریزی برای اوقات فراغت و تفریح جوانان و ایجاد مراکز و محیطهای فرهنگی، هنری، ورزشی و تفریحی سالم به‌منظور کاهش گرایش به رفتارهای انحرافی به‌ویژه در بافتهای فرسوده و حاشیه‌ای شهر</p> <p>مدیریت رسانه و اخبار در شیوه ارائه گزارشات جرائم و بحث و تحلیل آنها</p> <p>برخوردهای جدی‌تر کادر قضایی و انتظامی با جرائم بزرگسالان و اعمال مجازات سنگین و علنی (درملاءعام) برای افراد و باندهای منحرف اصلاح‌ناپذیر</p> <p>برنامه‌ریزی برای کاهش اثرات منفی حبس نوجوانان (افزایش تعامل با خانواده، شبه خانواده)</p> <p>تلاش برای کاهش مدت زمان حبس نوجوانان با توجه به قوانین موجود پژوهش بیشتر در جامعه بزه‌کاران کانونهای اصلاح و تربیت</p>	<p>خرد و میانه</p>	<p>راهکار</p>
<p>توسعه پایدار شهرها و روستاهای اطراف آن (کاهش فقر، بهبود زیرساختهای شهری، ساماندهی بافت فرسوده)،</p> <p>کنترل مهاجرت برای کاهش آمار بیکاری آشکار و پنهان</p> <p>اصلاحات قانونی و سیاست‌گذاری جهت تسهیل روند توسعه شهر و روستا به‌ویژه در مناطق حاشیه‌نشین و محروم</p>	<p>کلان</p>	
حوزه فرعی آسیب: سلامت کودکان		
<p>بسترسازی و حمایت از راه‌اندازی سازمانهای غیردولتی و اجتماع‌محور باهدف توانمندسازی اجتماعات محلی</p> <p>آگاه‌سازی جامعه و مسئولیت‌پذیر کردن نهادهای دولتی ذی‌ربط در مورد حمایت از کودکان در برابر اعتیاد در مناطق پرخطر</p>	<p>خرد و میانه</p>	<p>راهکار</p>
<p>-</p>	<p>کلان</p>	

حوزه اصلی آسیب: جرائم و بزه		
حوزه فرعی آسیب: جرم و قانون‌گریزی		
<p>برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری عملیاتی و اجرایی با توجه به رویکردها و نگرشهای عمومی در مورد جرائم و مجازات</p> <p>تقویت نظام آموزشی و رسانه‌ها به‌عنوان کارگزاران کنترل اجتماعی غیررسمی جایگزینی روشهای پیشگیرانه و زیربنایی با طرحهای ضربتی پلیس محور، کوتاه‌مدت و ناکارآمد</p> <p>فراهم آوردن زمینه برای همکاری متقابل و مستمر پلیس با نیروهای محلی و سازمانهای مردم‌نهاد</p> <p>انجام پژوهش در رابطه با تأثیر مؤلفه‌های اقتصادی (تورم، نابرابری) و تأثیر عدم انسجام میان نهادها در جرائم، مطالعه تطبیقی کشورها و عوامل مؤثر بر برنامه جامع پیشگیری از جرائم</p> <p>آگاه‌سازی و اطلاع‌رسانی به شهروندان از قوانین و نهادینه ساختن آنها</p> <p>نهادینه ساختن ارزشهای و هنجارهای پیشگیرانه در جامعه (به‌ویژه توسط شورای فرهنگ عمومی استانها)</p> <p>انسجام دستگاه قانونی به‌منظور سامان دادن به حوزه عمومی</p>	خرد و میانه	راهکار
<p>توجه به انسجام نهادی در برنامه‌ریزیهای کلان</p> <p>توجه به تحلیل نهادی در تبیین تحولات و تغییرات ایران (تعامل و تزاخم نهادها)</p>	کلان	
حوزه فرعی آسیب: قاچاق انسان		
<p>حمایت و تقویت از سازمانهای غیردولتی</p> <p>افزایش آگاهی عمومی در این حوزه</p> <p>تلاش پلیس جهت تعقیب و دستگیری قاچاقچیان باندا</p> <p>ارائه خدمات حمایتی پیشگیرانه و درمانی از اقشار در معرض آسیب و آسیب‌دیده</p> <p>توجه به برنامه‌های مراکز تحقیقاتی و پژوهش و تحقیق در این حوزه (علل، ویژگیهای قاچاقچیان و قربانیان) جهت ارائه گزارش جامع ملی</p>	خرد و میانه	راهکار
<p>اصلاحات قانونی</p> <p>برنامه‌ریزی و تلاش در راستای توسعه همه‌جانبه (کاهش فقر، کاهش بیکاری، مبارزه با انواع تبعیض و...)</p> <p>توجه به همکاریهای بین‌المللی در سطح منطقه‌ای</p>	کلان	

حوزه فرعی آسیب: جرائم یقه سفید (فساد اداری)		
تقویت بازرسی و نظارت در بخشهای مختلف سازمانی (دادن اختیارات و تواناییهای کافی، حفظ استقلال سیاسی و واگذاری آن به جناح اپوزیسیون) حمایت از تحقیقات شفاف در سطوح بالای حکومتی افزایش دسترسی به آمار و اسناد کشوری توجه به رفتار سازمانی و تقویت ابعاد مختلف محیط کار (برقراری عدالت، شایسته سالاری، نظام دقیق و قاطع برای تشویق و تنبیه، شفافیت و پاسخگویی، آموزش کارکنان، ایجاد انگیزش، تناسب حجم و دستمزد و...)	خرد و میانه	راهکار
توجه به اصل تقوی و شایسته سالاری در انتخاب کارگزاران دولتی حمایت و پشتیبانی حاکمان کشور از نظارت و بازرسی	کلان	
حوزه اصلی آسیب: آسیب حوزه عمومی		
حوزه فرعی آسیب: آسیبهای فضای مجازی		
فرهنگ سازی جهت استفاده از اینترنت مدیریت استفاده نظام مند و هدفمند از اینترنت در درازمدت از طریق استعانت از خبرگان و اهل فن	خرد و میانه	راهکار
اصطلاح و بروز کردن سیاستهای پالایش و فیلترینگ و قانون جرائم بارانه ای (پیشگیری از تفاسیر سلیقه ای و شخصی مجریان و کنشگران دولتی)	کلان	
حوزه فرعی آسیب: احساس ناامنی در فضای عمومی		
پژوهش در رابطه با ترس از قربانی شدن در بین گروهها و اقلیتها با قبض فضای عمومی	خرد و میانه	راهکار
-	کلان	
حوزه اصلی آسیب: نابرابری		
حوزه فرعی آسیب: ناکارایی نظام بیمه درمانی		
-	خرد و میانه	راهکار
اصلاحات اساسی در شیوه تأمین مالی بخش سلامت اتخاذ سازوکارهایی در جهت کارا تر کردن نظام بیمه ای و روشهای ارائه خدمات و کاهش سهم پرداختی مردم از هزینه های بهداشتی	کلان	راهکار

حوزه فرعی آسیب: نابرابری		
ایجاد پوشش بیمه همگانی اجباری بررسی سازوکارهای تأثیر شاخصهای نابرابری و توزیع درآمد بر آسیبهای اجتماعی	خرد و میانه	راهکار
اتخاذ سیاستهای اصلاح روشهای ارائه خدمات درمانی کشور اتخاذ قوانین و مقررات مناسب برای دسترسی آحاد جامعه به خدمات بخش سلامت عادلانه‌تر شدن میزان بهره‌مندی اقشار آسیب‌پذیر و محروم از طریق سیاستهای بازتوزیعی پیشرفت و توسعه همه‌جانبه مناطق محروم (استفاده از مشوقهای سیاسی همچون معافتهای مالیاتی برای سرمایه‌گذاری در این نواحی؛ توسعه و تسهیل منابع اعتبارات خرد برای فعالیتهای تولیدی؛ توزیع عادلانه درآمد، بهداشت و تغذیه و بررسی آسیبهای اجتماعی و ...)	کلان	
حوزه اصلی آسیب: آسیبهای زندگی شهری		
حوزه فرعی آسیب: نکدی‌گری		
ارائه خدمات حمایتی جامع و یکپارچه به نیازمندان (شناسایی و تحت پوشش حمایت قرار دادن نیازمندان واقعی از میان متکدیان، ارائه خدمات اجتماعی و رفاهی به گروههای نیازمند، همکاری و تعامل میان سازمانهای دولتی و مردمی، بازبینی و ارزیابی منظم برنامه‌ها و راهکارهای اجرا شده و...) اطلاع‌رسانی عمومی در رابطه با منابع حمایتی موجود فرهنگ‌سازی و آموزش از طریق رسانه‌ها و سیستم آموزش و پرورش برای برخورد مناسب با متکدیان	خرد و میانه	راهکار
بازبینی قوانین مربوطه و اصلاح آنها تدوین نظام حمایتی و اجتماعی خصوصی، مردمی و دولتی	کلان	

حوزه فرعی آسیب: حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی		
تشکیل نهاد توانمندسازی و ساماندهی حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی شناسایی و سازمان‌دهی سکونت‌گاه‌های غیررسمی و مناطق حاشیه‌ای موجود: مطالعه کیفی مناطق موجود با هدف دستیابی به برنامه‌های عملیاتی و اجرایی مناسب ارائه خدمات شهری، اقتصادی (اشتغال)، مسکن، رفاهی، حمایتی، درمانی، زیست‌محیطی، با مشارکت مردم و منابع موجود آموزش و فرهنگ‌سازی در حوزه‌های مختلف شهرنشینی، استفاده مشروع از خدمات، تنظیم خانواده و بهداشت، پیشگیری از رفتارهای پرخطر در بین ساکنان حاشیه‌نشین توجه و به رسمیت شناختن حقوق شهروندی (به ویژه زنان و کودکان) برای ساکنان مناطق حاشیه‌نشین در برنامه‌ریزی‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی کالبدی توجه و تقویت شوراهای و تشکلهای محلی و جلب مشارکت ایشان در ابعاد مختلف مسئله اتخاذ رویکردی چندنهادی به منظور افزایش احساس امنیت در میان شهروندان پیشگیری از ایجاد و توسعه حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی: نظارت شدیدتر شهرداری و سازمانهای مدیریت شهری بر ساخت و ساز مسکن در مناطق حاشیه‌نشین و جلوگیری از ادامه روند ساخت و سازهای غیرقانونی فرهنگ‌سازی و ایجاد تعلق محلی در شهروندان جهت ممانعت از ساخت و سازهای غیرقانونی	خرد و میانه	راهکار
توجه به کاهش و تعدیل مهاجرت‌ها به کلان‌شهرها در سیاست‌گذارهای کلان (ایجاد تعلق اجتماعی، سیاستهای تمرکززدایی و ...) پیشگیری از ایجاد و توسعه حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی: برنامه‌ریزی سازمانها جهت پیشگیری از مهاجرت روستاییان به شهرها برنامه‌ریزی جهت مدیریت مهاجران دخالت کالبدی جرم‌شناسان، جامعه‌شناسان و نهادهای مرتبط در طراحی ساختار شهری و بازنگری در قوانین و طرحهای جامع و تفصیلی شهر مطابق با عدالت اجتماعی	کلان	
حوزه فرعی آسیب: تعارضات همسایگی و آپارتمان‌نشینی		
آموزش و آگاه‌سازی در حوزه شهروندی و فرهنگ آپارتمان‌نشینی برگزاری برنامه‌ها و جشنهای محلی با هدف افزایش سرمایه اجتماعی و پیوستگی میان ساکنین	خرد و میانه	راهکار
	کلان	
حوزه فرعی آسیب: وندالیسم		
برنامه‌ریزی بر مبنای پژوهشهای علمی به‌روز سازمانها (به ویژه آموزش و پرورش)	خرد و میانه	راهکار
	کلان	
حوزه فرعی آسیب: فضای بی‌دفاع شهری		
انتقال عوامل آسیب‌زا (مانند سوله‌های بازیافت) از محدوده شهری	خرد و میانه	راهکار
	کلان	

حوزه اصلی آسیب: مسائل و مشکلات اجتماعی		
حوزه فرعی آسیب: بحران هویت		
ایفای نقش جدی آموزش و پرورش در پیشگیری از بحران هویت (مشاوره و راهنمایی والدین و دانش آموزان، توجه به توانمندیهای مختلف دانش آموزان و تلاش برای تقویت آن، انسجام بخشی گروه‌های فعال دانش آموزی و...)	خرد و میانه	راهکار
توجه به مبادله فرهنگی به جای مبارزه فرهنگی توجه به عناصر عام ایرانی گری، اسلامیت و مدرنیته (مانند صلح، حقوق بشر، محیط زیستی) در هویت و تعامل و تبادل این عناصر	کلان	
حوزه فرعی آسیب: مسئله اجتماعی		
باز تولید تعاریف موقعیتهای مختلف آسیب‌زاد در جامعه ایران با توجه به تغییرات ساختاری در درون جامعه و تغییرات بین‌المللی و جهانی برنامه‌ریزی برای مسائل اجتماعی با در نظر گرفتن اولویت مسائل در مرحله بحرانی، مسائل مغفول و در نهایت مسائل بزرگ نمایان شده رصد و پایش مسائل اجتماعی که در وضعیت عادی قرار دارند تا مانع از تبدیل آن به یکی از سه حالت قبل شود مقابله با فساد مالی و اداری در کلیه سطوح تدوین الگوی راهبردی به منظور جامعه‌پذیری صحیح افراد و ایجاد هماهنگی و تعادل میان اهم منابع مختلف جامع‌پذیری افراد توسعه خدمات اقتصادی (اشتغال)، رفاهی، حمایتی، فرهنگی و ورزشی برای اقشار مختلف: زنان (به ویژه زنان سرپرست خانوار و بدون سرپرست، دختران فراری)، دانشجویان، جوانان و ... تدوین راهبرد بلندمدت، میان‌مدت و کوتاه‌مدت نهادهای مختلف به منظور آموزش و ارتقای سطح فرهنگ و آگاهیهای عمومی (تقویت و روحیه نقدپذیری و گفتمانی، پیشگیری از رفتارهای پرخطر، مهارتهای زندگی در نوجوان و جوانان، مهارت همسرگزینی، رفع نگرشهای جنسیتی تبعیض آمیز، انتقال و نهادینه شدن ارزشهای اخلاقی و مذهبی در نوجوانان، مقابله با پدیده وندالیسم و پوچ‌گرایی، کاهش سطح احساسات محرومیت، ناامنی و بی‌عدالتی اجتماعی و...) انجام پژوهشها و تحقیقات بیشتر در این حوزه (مطالعه کیفی باهدف تبیین مسائل اجتماعی شهرها (تهران)، بررسی تأثیر دولتها بر مطالعات دانشگاهی، پژوهش مبتنی بر نظرات مردم و ذی‌نفعان و ...) تدوین استراتژیهای بلندمدت، میان‌مدت و کوتاه‌مدت به منظور کاهش آلودگیهای زیست‌محیطی	خرد و میانه	راهکار
رشد و توسعه اقتصادی با هدف کاهش نابرابری اجتماعی و شکاف طبقاتی و رفع بی‌عدالتی اجتماعی ارتقای سرمایه اجتماعی نهادمند کردن هنجارها و ارزشها و به خصوص ارزشهای دینی در سطوح خرد، میانه و کلان تدوین راهبردهای کلان و برنامه‌ریزی مدون توسط دولت و نهادهای ذی‌ربط به منظور کاهش فرامغزها تدوین راهبرد کلان و برنامه‌ریزی مدون به منظور پیشگیری از مهاجرت فزاینده روستاییان به شهرها و حاشیه‌نشینی کم کردن سرعت تحولات اجتماعی و قوت بخشیدن به هنجارها و ارزشهای اجتماعی حاکم بر جامعه ایران با توجه به شرایط جهانی، شدن ارزشهای اصیل اسلامی و ایرانی	کلان	

بحث

مطالعه و بررسی مجموعه مقالات دومین همایش آسیبهای اجتماعی، می تواند چشم انداز نسبی به پژوهشگران و متخصصان علوم اجتماعی ارائه دهد، آنها را با نظریات پرکاربرد در این حوزه آشنا سازد، با مهم ترین متغیرهای مؤثر در ایجاد و تشدید آسیبها آشنا شوند و راهکارهای زیادی را از نظر بگذرانند. این مقالات همان گونه که ملاحظه شد در سطوح مختلفی، آسیبها را به بررسی می گذارند (مثلاً سطوح خرد، میانه و کلان و یا سطوح پیشگیری، توانمندسازی و حتی درمان) و مطالعه آن علی رغم جای خالی برخی از حوزه ها، می تواند نگاه نسبتاً کاملی را در باب آسیبهای اجتماعی به خواننده ارائه دهد. لذا با توجه به یافته های حاصل از تحلیل مقالات برگزیده در دومین همایش ملی آسیبهای اجتماعی در ایران می توان به موارد زیر اشاره کرد.

موضوع اولیه و البته بسیار مهم در این میان، موضوعاتی است که تحت عنوان آسیب اجتماعی بررسی شده اند. در همین گام اول این سؤال پیش می آید که مرز آسیب اجتماعی با مسئله اجتماعی چیست؟ و چه کسی می تواند یک مسئله را ذیل عنوان آسیب بگنجانند؟ و آیا اصلاً اتفاق نظری در مورد حداقل برخی از این موضوعات وجود دارد؟ در این رابطه موضوعاتی همانند مسئله بدحجابی یا بی حجابی آیا اساساً آسیب اجتماعی است؟ موضوعی که برخی آن را جزء حقوق شهروندی قلمداد می کنند و آن را به عنوان یک حق برای زنان در آزادی انتخاب پوشش تحلیل می کنند. بررسی سایر عناوین همانند «تغییر در ساختار خانواده»، «موضوع هویت» نیز نشان می دهد مرز بین آسیب اجتماعی و مسئله اجتماعی چندان شفاف نیست. در بسیاری از این موارد می توان به ماهیت تغییرات اجتماعی به عنوان حلقه مفقوده تحلیلها اشاره کرد و مسائل اجتماعی را در قالب آن و فارغ از نگاه ارزشی تحلیل کرد. به هر تقدیر عطف به تعریف رابینگتن از آسیب اجتماعی در خصوص ویژگیهای

یک آسیب اجتماعی اینکه (۱) نشان‌دهنده چیزی اشتباه است، (۲) دشوار و جدی بودن، (۳) همیشه در تصور آن یک مقدار خوش‌بینی وجود دارد که می‌شود آن وضعیت را تغییر داد و (۴) این اعتقاد وجود داشته باشد که باید تغییر کند و تغییر آن منطقی است (لوزیک، ۱۳۸۳). به نظر می‌رسد در جوامع متکثر امروزی به‌ویژه در جامعه‌ای نظیر ایران که مرجع ارزشی و هنجاری چندان مورد توافقی وجود ندارد و در اغلب موارد به‌ویژه در موضوعات فرهنگی-اجتماعی، نگاههای متضادی وجود دارد، در خصوص پاره‌ای از موضوعات یادشده اطلاق عنوان آسیب اجتماعی برای آنها باید توأم با ملاحظات باشد.

در خصوص سایر جنبه‌های مورد بررسی می‌توان گفت با توجه به ماهیت چندساحتی آسیبهای اجتماعی، تنوع در رشته‌ها و تخصص شرکت‌کنندگان را می‌توان یکی از نقاط قوت همایش به‌شمار آورد. با این وجود نگاه به تخصص شرکت‌کنندگان، بیانگر خالی بودن یا کم‌رنگ بودن بسیاری از رشته‌ها و تخصصها است. همان‌طور که عنوان شد رشته‌های جامعه‌شناسی، روانشناسی و علوم اجتماعی و پژوهشگری بیشترین فراوانی را در میان رشته‌ها دارا بودند و سایر رشته‌ها با اختلاف قابل توجهی در رده‌های بعدی قرار داشتند. در واقع به‌جز روانشناسان که تا حدود زیادی به‌واسطه رویارویی و کار مستقیم با قربانیان آسیبهای اجتماعی در این همایش حضور قابل قبولی داشتند سایر رشته‌ها از حقوق و علوم سیاسی گرفته تا مددکاری اجتماعی، رفاه اجتماعی و حتی متخصصان حوزه رسانه و ارتباطات و ... مشارکت محدودی داشتند. در این صورت این امکان وجود دارد که ابعادی نادیده و یا ابعادی بیش‌ازاندازه بزرگنمایی شوند، در واقع تمرکز صرف بر یکی از سطوح خرد و یا کلان و بی‌توجهی به ماهیت چندبعدی آسیبها می‌تواند از آفتهای تک‌صدایی شدن در حوزه آسیبهای اجتماعی باشد. نکته قابل توجه دیگر در این همایش عدم مشارکت پزشکان و متخصصان علوم زیستی (به استثنای روانپزشکان) است که حتی در حوزه اعتیاد و خودکشی هم هیچ مشارکتی نداشته‌اند. با وجود تحقیقات فراوان گروه اخیر در برخی

محورهای همایش، عدم تمایل و آگاهی به همراهی در کنار متخصصان علوم اجتماعی لازم است که مورد بررسی و تحلیل واقع شود.

حضور قابل توجه دانشگاهیان در همایش با ۶۸/۳۱ درصد از کل پژوهشگران را می‌توان از نکات قوت همایش دانست به‌ویژه این‌که، حضور و توجه به تمام مقاطع تحصیلی در پذیرش مقالات قابل توجه است. همان‌طور که عنوان شد، بیشترین سهم را اعضای هیئت‌علمی و فارغ‌التحصیلان مقطع کارشناسی ارشد (هرکدام ۳۲/۷۹ درصد) دارند. پس از آن نیز دانشجویان دکتری و فارغ‌التحصیل مقطع دکتری به ترتیب با مقادیر ۱۲/۵۷ درصد و ۸/۷۴ درصد بیشترین فراوانی مدرک را در میان نویسندگان دارند.

حمایت مالی از مقالات چاپ‌شده چندان قابل توجه نیست تا جایی که از ۹۳ مقاله چاپ‌شده، سه مقاله از حمایت مالی سازمانها و دانشگاهها برخوردار بوده‌اند و تنها یکی از آنها مربوط به یک سازمان مردم‌نهاد بین‌المللی بوده است. این ارقام تا حدودی می‌تواند نشان دهد که در مراکز دانشگاهی، پژوهشی و یا اجرایی در این حوزه‌ها، سهم بالایی برای مطالعه در مورد مسائل و آسیبهای اجتماعی در نظر گرفته نمی‌شود و یا نتایج مطالعات صورت گرفته در محافل عمومی ارائه نمی‌شوند.

با توجه به سطح ملی همایش انتظار می‌رفت، توزیع عادلانه‌ای از مناطق جغرافیایی مورد مطالعه را شاهد باشیم؛ اما همان‌طور که آمارها نشان دادند تهران با ۴۰ درصد بیشتر از هر نقطه دیگری و با اختلاف قابل توجهی از سایر مناطق کشور مورد مطالعه قرار گرفته است. این مسئله می‌تواند بیانگر تمرکزگرایی در علم در قالب تراکم دانشگاهها در تهران باشد و یا بیانگر نابرابری در سرمایه‌گذاری حتی در حمایت از دستاوردهای علمی باشد. این تفاوت میان تهران و سایر مناطق کشور و از طرف دیگر بین مراکز استانی و شهرستانها ممکن است منجر به تمرکز بر آسیبهای کلان‌شهری و غفلت از آسیبهای مناطق حاشیه‌ای گردد؛ جایی که پیامدهای آسیب‌زا در آینده به سمت کلان‌شهرها سرریز می‌شوند. تعداد معدودی از پژوهشها

در سطح ملی صورت گرفته‌اند که با توجه به هزینه بالای مالی و زمانی پژوهشهای ملی، لازم است سازمانها و نهاد از این امر حمایت کنند. شاید بهترین شیوه برای رصد و مدیریت آسیبهای کشور، بررسی ملی و لحاظ کردن تفاوت‌های بومی باشد. از طرف دیگر این موضوع مورد توجه قرار گیرد که گزارش نتایج طرحها و پژوهشهای ملی و بین‌المللی که زیر نظر نهادهای دولتی صورت می‌گیرند، از مجرای همایشهای عمومی در اختیار متخصصان و عامه مردم قرار گیرند.

در بررسی روش تحقیق مطالعات همان‌گونه که در جدول شماره (۲) مشاهده شد، بخش عمده مطالعات از نوع کمی (۷۲/۰۴ درصد) هستند. این در حالی است که با توجه به ماهیت انسانی و متغیر آسیبهای اجتماعی و همچنین چندلایگی و چندجانبه بودن این حوزه، مطالعات کیفی می‌توانند ابعاد ذهنی و عمیق‌تری از مسائل را آشکار سازند و نگاه دقیقی به بستر بروز مسائل و آسیبها و همچنین عوارض ناشی از آن داشته باشند. در میان پژوهشهای کمی نیز، اغلب مطالعات همبستگی و مقطعی بودند و تنها یک مقاله از روش کوهورت استفاده کرده بود؛ هیچ مقاله مرور سیستماتیک و مطالعه مداخله‌ای وجود نداشت. بر روش‌شناسی مطالعات کیفی نیز از لحاظ ساختارمند و روش‌مند بودن، انتقاداتی وارد است. برای نمونه تعدادی از مقالات با روش کیفی، از مصاحبه عمیق به‌عنوان روش تحلیل داده‌های خود و نه به‌عنوان ابزاری برای گردآوری داده‌ها نام برده بودند. در روش کیفی، بیشترین مقالات از روش تحلیل محتوا استفاده کرده بودند و روشهایی چون پدیدارشناسی و نظریه زمینه‌ای استفاده نشده بودند. در رابطه با روش‌شناسی مقالات پذیرفته شده، لازم به ذکر است که ۸ مقاله به هیچ روش‌شناسی اشاره نکرده بودند و مقاله گزارشی از مطالعات و دیدگاههای نویسنده بود. همچنین ساختار یک مقاله علمی (مقدمه، بیان مسئله، روش، یافته‌ها، نتیجه‌گیری) توسط تعداد قابل توجهی از نویسندگان رعایت نشده بود که نشان‌دهنده

ضرورت افزایش دقت و سخت‌گیری در روند داوری در رعایت ساختار علمی و روش‌شناسی مقالات است.

در رابطه با آسیب‌های مورد بررسی در مقالات چاپ شده، همان‌طور که در یافته‌ها عنوان شد، در طبقات اصلی مسائل و آسیب‌های نظام خانواده و زنان و همچنین مسائل کودکان و نوجوانان و در میان طبقات فرعی مسائلی چون خشونت خانگی، جرم و قانون‌گریزی، بزهکاری کودک و نوجوان و مسئله اجتماعی بیشترین بخش از مقالات را به خود اختصاص داده‌اند که در این میان محور بودن خانواده قابل توجه است. از طرف دیگر مسائل و آسیب‌هایی اجتماعی که ابعاد کلان‌تری دارند مانند کاهش سرمایه و اعتماد اجتماعی، انواع نابرابری و بی‌عدالتیها، حقوق شهروندی، جهانی‌شدن، فقر و ساختارهای ضعیف رفاهی و حمایتی کمتر مورد توجه واقع شده‌اند. همچنین میان مجموعه مسائل و آسیب‌های اجتماعی در سطوح مختلف، مسائل زیر به صورت کامل یا قابل توجهی مورد غفلت واقع شده‌اند: آسیب‌های دینی (مناسک‌گرایی دین، کم‌رنگ شدن ارزشهای دینی و...)، آسیب‌های زنان (فقر زنان، روسپیگری، نابرابری جنسیتی، آزار جنسی)، آسیب‌ها و مسائل خانواده (افزایش تمایل به مجرد، روابط خارج از چارچوب زندگی زناشویی، طلاق عاطفی، افزایش سن ازدواج)، معضلات جنسی و جنسیتی (الگوهای جدید روابط جنسی پیش از ازدواج، اعتیاد جنسی، نوجوانان و مسائل جنسی)، شکاف نسلی و بحران هویت (مسائل و نیازهای جوانان، ازدواج جوانان)، آسیب‌های کودک و نوجوان (کودک‌آزاری، کودکان بدسرپرست و بی‌سرپرست)، ارتباطات و رسانه (جنبش‌های شبکه‌های اجتماعی-البته همایش در زمان اوج‌گیری شبکه‌های اجتماعی برگزار نشده است، جرائم نوین)، آسیب‌های جامعه مدنی و شهروندی (آزادی‌های اجتماعی، ضعف نهادهای مدنی و تشکلهای مردم‌نهاد، حقوق شهروندی، مطالبات اجتماعی)، انومی (فرقه‌گرایی، جهانی‌شدن، گذار سنت به مدرنیته، فرسایش سرمایه اجتماعی و...)، تغییر در ارزشهای اجتماعی و فرهنگی (وجدان کاری، فرهنگ نوکیسه‌گری، مادی‌گرایی، تهاجم

فرهنگی، مدرک‌گرایی، ریا، الگوهای جدید گذران اوقات فراغت، اسراف، فردگرایی و...، آسیبهای فرهنگی (کاهش ساعات مطالعه، فقر فرهنگی، رکود تفکر و تولید علمی)، جرائم و کج‌روی اجتماعی (جرائم یقه‌سفید، تغییر در ماهیت جرائم، جرائم خیابانی، نزاع و خشونت‌های خیابانی، پیامدهای ناشی از زندان و ...)، آسیبهای اقتصادی و مالی (اختلاس، پول‌شویی و ...)، فرار مغزها، مسائل سالمندان، ناکارآمدی نهادهای حمایتی، اچ‌آی‌وی/ایدز، مشکلات رفاه و تأمین اجتماعی، مسائل مسکن، مهاجرت، بیکاری، تغییر الگوی جمعیت، مشکلات قانون‌گذاری، مشکلات اجرای قوانین، توسعه بی‌رویه شهرنشینی، افزایش اختلالات روانی، مسائل محیط زیستی، تبعیضات اجتماعی، قومی و مذهبی، بی‌عدالتی، فقر و نابرابری، بوروکراسی اداری و

با رجوع به جدول شماره (۴)، در بررسی آسیبهای اجتماعی نظریات زیادی به کار گرفته شده است. در این میان نظریه‌های دورکیم، مرتن، هیرشی، کوهن، ساترلند، شاو و مک‌کی، لمرت و بیکر تکرار شده‌اند و مکتب انتقادی و اندیشمندانی همچون هابرماس، گیدنز و بوردیو نیز در تحلیل آسیبها به چشم می‌خورند؛ اما می‌توان به جایگاه خالی نظریات نوین از متفکران معاصر و یا کمتر شناخته‌شده‌ای -در ایران- اشاره کرد؛ نظریه‌پردازانی چون پت کارلن، هولسمن، گلکها، ویلسون، بونگر، ماتیسن، برون میلر، هایدنسن، فارینگتن و ... که می‌تواند الهام‌بخش نگاه متفاوتی به آسیبهای اجتماعی باشند.

با توجه به جدول شماره (۶)، تلاش شده است که راهکارهای پیشنهادی مقالات را در دو گروه اصلی خرد و میانه و همچنین کلان طبقه‌بندی کند. همان‌طور که قابل ملاحظه است در عمده حوزه‌ها راهکارهای پیشنهادی در سطح خرد و میانه باقی مانده‌اند و به‌صورت معدودی به راهکارهای کلان و ساختاری پرداخته شده است. در حوزه‌هایی چون خیانت در روابط زناشویی، پورنوگرافی، فرار دختران، آسیب‌شناسی خانواده، اعتیاد کودکان، خشونت علیه کودکان، آسیبهای ارتباطی و ... نیز هیچ‌گونه راهکاری ارائه نشده بود. با مقایسه‌ای که میان

راهکارهای پیشنهادی و نتایج و تحلیل‌های مقالات صورت گرفت، تمامی راهکارها برگرفته و منتج از یافته‌ها نبودند و عمدتاً پیشنهادهایی کلی و غیرعملیاتی بودند. یافته‌ها و تحلیل‌های صورت گرفته در این مطالعه، می‌تواند به نویسندگان و پژوهشگران حوزه آسیب‌های اجتماعی و همچنین مجریان همایش‌های مرتبط آتی، تصویری کلی از ابعاد بررسی شده ارائه دهد تا با تقویت نقاط قوت و تلاش در رفع و کاهش موانع و نقاط ضعف احتمالی موجود، کیفیت و اثربخشی این‌گونه همایش‌ها و درنهایت تأثیر آنها بر متن جامعه پررنگ‌تر واقع شود.

ضمیمه: فهرست مقالات چاپ شده در نه جلد

مجموعه مقالات دومین همایش ملی آسیبهای اجتماعی ایران

۱. تبیین نگرش دانشجویان دختر در مورد خشونت علیه زنان: آزمون تجرب دیدگاه یادگیری اجتماعی، فاطمه اسفندیاری
۲. طرد اجتماعی و رضایت از زندگی سالمندان شهر تهران، سوسن باستانی، فاطمه رهنما
۳. آسیبهای شبکه‌های اجتماعی مجازی بر فرهنگ ملی در پرتو نظریه معاشرتها ترجیحی، بهروز جوانمرد
۴. سلامت اجتماعی و آسیبهای اجتماعی، بهاره حاج حسینی، محمد زاهدی اصل
۵. ضعف جامعه مدنی و آسیبهای ارتباطی در ایران، هادی خانیکی
۶. نابرابری در سلامت ایران، حسین راغفر، نیلوفر زرگری، کبری سنگری مهذب
۷. تأثیر ناکارایی نظام بیمه‌های درمانی در فقر خانوارهای کشور، حسین راغفر، زینب واعظ مهدوی، کبری سنگری مهذب
۸. مسئله نابرابری؛ بازنمایی چندوجهی یک چالش اجتماعی، محمدجواد زاهدی مازندرانی
۹. بررسی تعقیب‌پذیری و آزاررسانی (به ستوه آوردن) بانوان در نظام اجتماعی، ابوالفضل سدره نشین
۱۰. بررسی اثربخشی آموزش سلامت در ارتقای برنامه‌های غربالگری و مدیریت موارد خشونت خانگی، یلدا سلیمان اختیاری، بتول احمدی
۱۱. وضعیت نابرابری درآمدی در استان کرمان و مقایسه آن با شاخصهای متناسب در سطح ملی: ۱۳۸۵-۱۳۶۸ (به‌عنوان عاملی مهم در شیوع آسیبهای اجتماعی)، مهدی نصرت آبادی، سید حسین محقق‌کمالی
۱۲. عشق و ضدعشق در ایران؛ پیدایش الگوهای جدید روابط جنسی پیش از ازدواج در فضاهای شهری، تقی آزاد برمکی، محمد حسین شریفی ساعی، مریم ایثاری، سحر طالبی

۱۳. بررسی نقش سرمایه اجتماعی بر قانون گریزی در میان شهروندان شهر کرمانشاه، امین اکبری، فاطمه غیبی
۱۴. زمینه های آسیب پذیری یک نهاد اداری - آموزشی از جنبه فساد اداری، محمود بحرانی
۱۵. بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و قانون گریزی در بین شهروندان شهر یزد، اکبرزارع شاه آبادی، رحمت الله ترکان
۱۶. بررسی رابطه مسائل اجتماعی شهر تهران (مطالعه موردی سی سال اخیر)، طاهره قادری، رحمت الله ترکان
۱۷. بررسی مسئله اجتماعی تکدی گری، سارا مکی علمداری
۱۸. مسیرهای محتمل به بدحجابی در ایران، مهدی محمدی، علی اصغر فیروزجائیان
۱۹. فرآیند تحول مشکلات اجتماعی در ایران در گذر از سنت به مدرنیسم، سعید مدنی قهفرخی
۲۰. بررسی تطبیقی مسائل اجتماعی کشورهای در حال توسعه (مورد مطالعه هند، نیجریه و ایران)، سعید معیدفر
۲۱. ارائه الگویی تعاملی در تشخیص و اولویت بندی آسیبه‌ها و مسائل اجتماعی آن، علی یوسفی، حسین اکبری
۲۲. حاشیه نشینی، حلقه ای تاثیرگذار بر حدوث آسیبه‌های شهری، محمدباقر علی زاده اقدام، محمد عباس زاده، کمال کوهی، مرتضی مبارک بخشایش
۲۳. بررسی رابطه احداث پروژه های توسعه شهری و آسیبه‌های اجتماعی (مورد مطالعه: سوله بازیافت زباله پل کن، منطقه ۹ تهران)، اردشیر بهرامی
۲۴. تحلیلی بر عوامل، آثار و پیامدهای حاشیه نشینی، محمدرضا حسنی، عیسی عابدینی
۲۵. بررسی ارتباط زیست پذیری و امنیت در روستاهای حاشیه شهری (مطالعه موردی: شهرستان ورامین)، محمد امین خراسانی
۲۶. تحلیلی بر اسکان غیررسمی کوی منبع آب شهر اهواز، کرامت اله زیاری، امین فرجی ملائی، آزاده عظیمی، آذر دخت نوذری

۲۷. آسیبهای اجتماعی در بافتها فرسوده تهران؛ منطقه اتابک، منیژه مقصودی
۲۸. پیامدهای آسیب شناختی دوری محل کار از خانه بر فرد، هوشنگ نایی، محمد اسماعیل حاج هاشمی
۲۹. تعارضات همسایگی و مشکلات آپارتمان نشینی در شهر تهران، حمزه نوذری، علی رضا کریمی
۳۰. فراتحلیل پژوهشهای حاشیه‌نشینی در کلان شهر تهران، نوروز هاشم زهی، لادن بهدادمنش، آذر رشتیانی
۳۱. نگاهی به وندالیسم و تبیین آن؛ مورد مطالعه جامعه شهری جهرم، فرهنگ ارشاد، حسین قائمی فر، بهزاد رشنودی، امیر سبزی پور
۳۲. بررسی نقش فقدان انسجام کارکردی نهادهای جامعه در روند جرائم در سه دهه اخیر، تقی آزاد ارمکی، مسعود عالمی نیسی
۳۳. رابطه حبس و تمایل به تکرار جرم، سلامت روانی اجتماعی و شرایط اقتصادی، اجتماعی مددجویان کانون اصلاح و تربیت تهران، علی اسمعیلی، ناصر ربیعی، محمود براتوند، فرزانه قادری
۳۴. کالبد شکافی زندان؛ مطالعه جامعه شناختی و روان شناختی، عمادالدین باقی
۳۵. جرائم یقه سپیدان؛ سوء استفاده از موقعیت اجتماعی و مسئله فساد اداری، غلامعلی توسلی
۳۶. جدی انگاری جرم و عوامل اجتماعی مرتبط با آن؛ بررسی نمونه ای از دانشجویان دانشگاه تربیت معلم تهران، احمد جعفری
۳۷. بررسی ساختار اجتماعی و فرهنگی جرائم مواد مخدر در مناطق چندگانه اهواز با استفاده از سیستم اطلاعات مکانی (GIS)؛ مطالعه موردی شهر اهواز، سمیه فتح تبار فیروزجایی، علی هواسی
۳۸. واکاوی چالشها و راه‌کارهای مقابله با پدیده قاچاق انسان، یاسر فروغی، لیدا حیدری ورنامخواستی
۳۹. ترس از قربانی شدن و قبض فضای عمومی، مهدی مالمیر

۴۰. رابطه فضاهای بی دفاع و جرم در مشهد، علی یوسفی، حسن رضایی بحرآباد
۴۱. بررسی رابطه بی‌سازمانی محیطی و احساس امنیت (مطالعه موردی شهر کرج)، حبیب احمدی، علی عربی
۴۲. بررسی زمینه های سیاسی و جامعه شناختی بحران هویت در دوران پس از انقلاب اسلامی ایران، محمد علی توانا، منیژه بیگلری
۴۳. بررسی مفهوم آنومی نهادی، آرش حیدری، کریم رضادوست، شهروز فروتن کیا
۴۴. بررسی جامعه‌شناختی نقش گذران فراغت در برساختن هویت ملی جوانان، باقر ساروخانی، محمد میرزایی ملکیان
۴۵. موسیقی زیرزمینی بازنمای دغدغه جوانان در مورد مسائل اجتماعی، سمیه شکفته
۴۶. بررسی عوامل مؤثر بر گرایش زنان به طالع بینی (مطالعه موردی: زنان حاضر در آرایشگاههای زنانه شهر تهران در تابستان ۱۳۹۰)، لیلا شعبانی، سیدمهدی سلطانی
۴۷. مقایسه برخی از شاخصه‌های نابسامانی اجتماعی (۱۳۸۳-۱۳۵۳)، عباس عبدی
۴۸. میزان بحران هویت بین دانش‌آموزان و عوامل مؤثر بر آن، فاطمه گلستان جهرمی، معصومه گلستان جهرمی
۴۹. پورنوگرافی در جهان و ایران، سعید یارمحمدی
۵۰. افزایش تحصیلات زنان، عدم تعادل در ساختار خانواده و تجربه تضاد در زندگی زناشویی، منصوره اعم زاده، مریم رجب زاده
۵۱. بررسی چگونگی بازنمایی رسانه ای خشونت خانگی در مطبوعات داخلی، لیلا ابراهیمیان، مصطفی رضایی
۵۲. رابطه حمایت اجتماعی و سلامت اجتماعی با همسرآزاری، جعفر بهادری، تورج هاشمی
۵۳. تحلیل نظری سازه تعهد در روابط زناشویی، داوود بهزاد
۵۴. تحولات نگرشی و تغییرات ساختاری پیش روی خانواده متعارف ایرانی (بر اساس تحلیل ثانویه داده‌های ملی)، علی جنادله، مریم رهنما

۵۵. خشونت علیه زنان، مجتبی حمایتخواه، حسین قائمی فر، بهزاد رشوندی، ساجده قاسمیان پور
۵۶. بررسی تحقیقات آسیب‌شناسی خانواده در ایران در سالهای ۱۳۹۰-۱۳۸۰ روندها، الگوها و گرایشها، محمدعلی زکی
۵۷. بررسی مقایسه‌ای تأثیر استفاده از رسانه‌های مختلف (داخلی/خارجی) در میزان سازگاری جوانان ۱۸ تا ۲۹ ساله شهر اهواز با والدینشان در زمینه مد، محمدباقر کوپایی، فاطمه جاویدی
۵۸. بازتاب خشونت علیه زنان در ادبیات معاصر ایران: بررسی موضوعی داستانهای کوتاه صادق هدایت از منظر جامعه‌شناسی ادبیات، پاکسیما مجوزی
۵۹. مقایسه باورهای غیرمنطقی و ارزشها در زنان متقاضی و غیر متقاضی طلاق در شهر بندرعباس، رضا معصومی
۶۰. تأثیر جامعه‌پذیری بر اعمال خشونت خانگی علیه زنان در شهر خرم‌آباد در سال ۱۳۸۶، پروانه نژاد سبزی
۶۱. فراتحلیل پژوهشهای طلاق در کلان‌شهر تهران، نوروز هاشم‌زی، لادن بهدادمنش
۶۲. خشونت علیه زنان در فضای خصوصی و عمومی و عوامل مؤثر بر آن در شهرستان ارومیه، زهرا همت زاده، سوسن باستانی
۶۳. توسعه و طلاق: با تأکید بر نقش زنان، نریمان یوسفی، حسام خدامرادی
۶۴. بررسی عوامل مرتبط با افکار خودکشی در زنان سرپرست خانوار تحت پوشش سازمان بهزیستی شهر کرمان در سال ۱۳۸۹، اعظم پور خاتون
۶۵. شیوع‌شناسی آسیب‌های اجتماعی، روشهای شیوع‌شناسی اعتیاد، علیرضا تاجداری
۶۶. بررسی رابطه سبکهای فرزندپروری والدین و عملکرد خانواده با استعداد مصرف مواد در دانشجویان، کمال حمه مرادی، نادر کریمیان، رضا بیگی
۶۷. بررسی جنبه‌های اجتماعی ایده پردازی خودکشی (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز در سال ۱۳۸۹)، آرش حیدری، علی هواسی، سعید بختیارپور

۶۸. بررسی وضعیت و علل خودکشی طی یک دوره ۵ ساله در شهرستان ایذه، کیامرث شهولی، سلطانمراد رضایی فر
۶۹. پیش‌بینی میزان افکار خودکشی با توجه به شیوه‌های فرزندپروری در دانش آموزان، یونس فاتحی، فرزاد پور غلامی، مریم آذر افروز
۷۰. بررسی علل قطع درمان با متادون در مراجعان به مرکز مطالعات ملی اعتیاد، زهره کریمی طلابری، مرتضی خواجهوی، حسن رفیعی
۷۱. آسیب‌شناسی اجتماعی خودکشی، محسن لعل‌علیزاده، حسن احمدی
۷۲. گسترش و شیوع مصرف مواد در فرزندان خانواده‌های تهرانی (تحلیل علل رفتارهای خطرآفرین در خانواده و رفتار اعتیادی فرزندان)، علیرضا محسنی تبریزی، لادن هویدا، ونوس سبحانی
۷۳. بررسی تأثیر پدیده طلاق بر سلامت روانی و عزت‌نفس دانش آموزان پسر مقطع راهنمایی شهرستان بوکان در سال ۱۳۹۰، یوسف امینی، محمد امینی
۷۴. رابطه کار کودک با توسعه انسانی در کشورهای توسعه‌نیافته در حال توسعه با نگاهی به ایران در سال ۲۰۰۴، حسین تولائی، رحمان بردی
۷۵. نگرشی تحلیلی بر آسیبهای اجتماعی ناشی از فراغت مدرن و ارائه راهبردهای مدیریتی، کامیار قهرمانی فرد، حسین بقیایی
۷۶. سیاستهای اجتماعی مناسب کار کودکان خیابان، شیما پرن فر
۷۷. بررسی تطبیقی حقوق کودک در اسناد بین‌المللی، ولی شیرپور
۷۸. علل و پیامدهای فرار دختران، علی ربیعی، احسان شاه قاسمی، مهدی خوبان
۷۹. دختران جوان و آسیبهای اجتماعی، مریم رفعت‌جاه
۸۰. پهنه‌بندی آسیبهای اجتماعی تهدیدکننده کودکان در هر تهران (با نگاهی به خدمات سازمانهای غیردولتی)، دلارام علی، پیام روشنفکر
۸۱. بررسی تأثیر فرهنگ خانواده‌های مهاجر افغان بر کودکان کار و خیابان در شهرستان کرج (منطقه موردبررسی: اسلام‌آباد و میان‌جاده کرج)، محمد همایون سپهر، بهنام اخوت پور

۸۲. تجربه زیسته دختران کار از خشونت (به‌طور خاص دختران مهاجر افغان)، زهرا مدرس
۸۳. بررسی مقایسه کارکردهای خانواده کودکان و نوجوانان بزهکار و عادی استان خراسان شمالی، ابراهیم ابراهیمی، فریده دوکانه‌ای، نازنین ابراهیمی
۸۴. عوامل جامعه‌پذیری مرتبط با گرایش پسران نوجوان شهر ایلام به رفتارهای بزهکارانه، مسعود الماسی، سعید زاهد
۸۵. بررسی عوامل اجتماعی و رسانه‌ها بر گرایش جوانان پسر بافتهای فرسوده شهر شیراز به رفتارهای انحرافی، مجتبی بخشنده، یوسف بخشنده، شاهد شاکری، حمیده حاجی پور، حمیده محمدی
۸۶. آزمون کارآمدی تئوری فشار در تبیین بزهکاری نوجوانان پسر شهر رشت، آرش حیدری، سید امید ستوده، فاطمه فولادی
۸۷. پلیس محوری در مواجهه با آسیبها و انحرافات، کمال رضوی
۸۸. بررسی رابطه پیوند اجتماعی با کجروی اجتماعی در بین دانشجویان، جعفر زلفعلی، منصور موقر، جمشید ترابی اقدام
۸۹. آزمون فازی ارتباط علی دینداری با کجروی: تلازم یا کفایت؟ محمدرضا طالبان، تکتم پیکانی
۹۰. سهم ساختار و یادگیری اجتماعی در بزهکاری نوجوانان در شهر تهران (مطالعه موردی پنج منطقه حاشیه‌نشین)، محمود قاضی طباطبایی، علیرضا سیفی، روشنگر مشتاق
۹۱. بررسی علل ارتکاب بزهکاری در کودکان و نوجوانان شهر جیرفت در سال ۱۳۸۹-۱۳۹۰، طاهره مسلمی نیا
۹۲. بررسی نحوه بازنمایی خشونت شهری در اخبار بزه‌دیدگی زنان، بهاره همت پور، حمیدرضا نیکوکار
۹۳. شبکه اجتماعی بازتولید بزه در مشهد (مورد مطالعه: سرقت مقرون به آزار)، علی یوسفی، مجید دانایی

- انجمن جامعه‌شناسی ایران (۱۳۹۱). *مجموعه مقالات دومین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی در ایران*؛ مجموعه نه جلدی. تهران: انجمن جامعه‌شناسی ایران و انتشارات آگاه.
- حیدری، آ. و نصیری، ه. (۱۳۹۴). *جرم‌شناسی: نظریه و کاربرد*. تهران: انتشارات نارنجستان.
- رابینگتن، ا. و واینبرگ، م. (۱۳۹۲). *رویکردهای نظری هفت‌گانه در آسیب‌شناسی اجتماعی* (ترجمه ر. ا. صدیق سروستانی). تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران.
- رشید، خ. (۱۳۹۴). رفتارهای پرخطر در بین دانش‌آموزان نوجوان دختر و پسر شهر تهران. *فصلنامه رفاه اجتماعی*، ۱۵ (۵۷)، ۳۱-۵۵.
- روزنامه وقایع اتفاقیه (۱۳۹۵). ثبت ۶۱۸ هزار درخواست قضایی در دفاتر خدمات الکترونیک قضایی/افزایش ۳ درصدی پرونده‌های قضایی. دسترسی در تاریخ مرداد ۱۳۹۶، از: <http://www.vagheydaily.ir/fa/Print/5228>.
- روزنامه ایران (۱۳۹۵). گزارش وزیر کشور به نمایندگان مجلس دهم درباره آسیب‌های اجتماعی. دسترسی در تاریخ مرداد ۱۳۹۶، از: <http://iran-newspaper.com/Newspaper/BlockPrint/134803>.
- روزنامه آفتاب یزد (۱۳۹۶). سن شروع اعتیاد در زنان به کمتر از ۳۰ سال رسید. دسترسی در تاریخ مرداد ۱۳۹۶، از: <http://aftabeyazd.ir/?newsid=77325>.
- سازمان ثبت احوال کشور (۱۳۹۴). آمارهای طلاق و ازدواج سال ۱۳۹۴. دسترسی در تاریخ مرداد ۱۳۹۶، از: www.sabteahval.ir.
- سیام، ش. (۱۳۸۵). بررسی شیوع سوء مصرف مواد اعتیاد آور بین دانشجویان پسر دانشگاه‌های مختلف شهر رشت در سال ۱۳۸۴. *مجله تحقیقات علوم پزشکی زاهدان*، ۸ (۴)، ۹-۱۵.
- صابریان، م. و همکاران (۱۳۸۲). یک الگو برای ارزشیابی درونی دانشکده‌های پرستاری، *نشریه کوشش*، ۵ (۲)، ۶۳-۷۰.
- فتحی، م. (۱۳۹۱). *شناسایی عوامل زمینه‌ساز بی‌وفایی زناشویی*. رساله دکتری منتشر نشده، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران.
- کشاورز آقامحمدی، پ. (۱۳۸۷). *خیانت ممنوع*. تهران: انتشارات البرز فردانش.
- لوزیک، د. (۱۳۸۷). *نگرشی نو به مسائل اجتماعی* (ترجمه س. معیدفر). تهران: موسسه انتشارات امیرکبیر.
- نارنجها، ه. و دیگران (۱۳۸۴). *ارزیابی سریع وضعیت سوء مصرف و وابستگی به مواد در ایران ۱۳۸۳*. دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی با همکاری معاونت امور فرهنگی و پیشگیری سازمان بهزیستی کشور، تهران.

- Fitzpatrick, J. Sanders, J. & Worthon, B. (2004). *Program Evaluation: alternative approaches and practical guidance*. Boston: Allyn 8 Bacon Press.
- Long-Sutehall, Tracy, Sque, M. & Addington-Hall, J. (2011). Secondary analysis of qualitative data: a valuable method for exploring sensitive issues with an elusive population? *Journal of Research in Nursing*, 16(4), 335-344, *doi: <http://dx.doi.org/10.1177/1744987110381553>*.